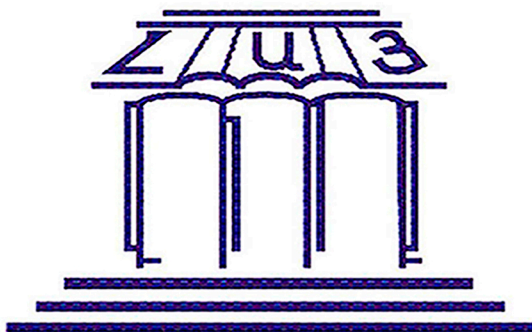

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԵՄ ՊԱՏԵՐԱԶՍ

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎ. ԿԵՆՏՐՈՆԱԿ.
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶ., ՄՈՍԿՎԱ, 1928

11 MAR 2010

355
7-28

Ա. Գ.

56

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ

Դ Ե Մ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

880

18 JUL 2013

40.485

1 231
46

Главлит № А 41083

Заказ № 1106.

Тираж 4.000 экз.

Книжная фабрика Центр, Изд-ва Нар. СССР, Москва, Шлюзовый пр., 6.

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

«Հիշիր իմպերիալիստական պատերազմը: Ահա այն կարևոր դիմումը, վոր անում ե կոմունիստական Ինտերնացիոնալը յուրաքանչյուր աշխատավորին անխափր, անկախ այն հանգամանքից թե նա վորտեղ ե ապրում կամ ինչ լեզվով ե խոսում: Հիշիր, վոր շնորհիվ կապիտալիստական իրավակարգի գոյության, կապիտալիստների մի փոքր խմբակ հնարավորություն ունեցավ չորս յերկար տարիների ընթացքում հարկադրել զանազան յերկրների բանվորներին իրար կոտորել:

Հիշիր, վոր բուրժուազիան ամենասոսկայի սովի և աղքատության մատնեց Յեվրոպան և ամբողջ աշխարհը: Հիշիր, վոր յեթե կապիտալիզմը չտապալվի, այդ տեսակ ավազակային պատերազմների կրկնությունը վոչ միայն հնարավոր ե, այլև անխուսափելի»:

Լենինի պահանջով եր, վոր ժողովուրդների այդ չորսամյա կոտորածի և նոր իմպերիալիստական պատերազմների սպառնալիքի այս հիշեցումը մտցված ե կոմունիստական Ինտերնացիոնալի ծրագրի մեջ:

Ոգոստոսի 4-ին լրանում ե 15 տարի այն որից, յերբ համաշխարհային պատերազմը բռնկվեց: Դեռ այսօր ել ամբողջ աշխարհի քաղաքների և գյուղերի վողոցներով շրջում են անդամալուծներ՝ անվտուր,

անձեռք, կույրեր, հաշմանդամ մարդիկ — այդ հրեշա-
վոր և ավերիչ սպանդանոցի զոհերը:

Նրա մասնակիցների հիշողություններում դեռ
մինչև այժմ չեն ջնջվել ֆրոնտներում, գերության
մեջ և թիկունքում կրած տանջանքները: Նրանց աչքի
առաջ դեռ ևս պարզ կանգնած են ցավահար կորստի
պատկերները իրենց դժբախտակից յեղբայրների, վո-
րոնք ծածկել են իրենց վոսկորներով Յեվրոպայի
դաշտերը՝ Բալտիկ ծովից մինչև Սև ծովը, Բելգիայի
ծովեզրից մինչև Շվեյցարիայի սահմանը: Իսկ նոր,
անհամեմատ ավելի սոսկալի պատերազմի սպառնա-
լիքն արդեն կախված է մարդկության գլխին:

Նույն հակառակթյունները, նույն թշնամանքը,
ինչպես և 1914 թ., բաժանում են կապիտալիստա-
կան աշխարհը և նրան մղում են դեպի պատերազմ. —
պայքար գաղութների համար, հումքի շուկաների հա-
մար, արդյունաբերության ապրանքներ ծախելու և ֆի-
նանսական կապիտալի գործադրության համար: Բուր-
ժուազիան պատրաստվում է նոր պատերազմի համար
ճիշտ այնպես, ինչպես 1914 թ., միայն շատ ավելի լայն
չափերով: Զինվելու համար ծախսվում են միլիարդներ:
Արդյունաբերությունը, գիտությունը, տեխնիկան, գըլ-
խավոր շտաբները — այդ ամենը զբաղված են մոտակա
պատերազմի պատրաստությամբ, վորը կարող է բռնկ-
վել նույնպես «հանկարծակի», ինչպես և 1914 թվին:

Հակառակթյուններով պառակտված, պատրաստվե-
լով իրենց վեճը զենքի ուժով վճռելու, ամբողջ

աշխարհի իմպերիալիստները սերտ միավորված են
միասնական զգացմունքով և միասնական շահերով —
Նորհրդային Միության դեմ մահացու ատելությամբ,
մեր բանվորական պետությունը վոչնչացնելու ձգ-
տումով: Յարական Ռուսաստանի բանվորների և գյու-
ղացիների ուրինակը, վորոնք իրենց ստրկային յեր-
կիրը դարձրել են ազատ Նորհրդային Սոցիալիստա-
կան Հանրապետությունների Միություն, վոգեւորում
է կապիտալիստական յերկրների և գաղութների լլկված-
ներին և ճնշվածներին կապիտալիզմը տապալելու պայ-
քարի համար: Քանի ավելի յե գորեղանում և բարգավա-
ճում մեր սոցիալիստական շինարարության յերկիրը,
այնքան ավելի և խոր են թափանցում սոցիալական հե-
ղափոխության գաղափարները արտասահմանյան պե-
տությունների բանվորա-գյուղացիական մասսաներում:
Մահամերձ կապիտալիստական իրավակարգին հաջորդ
է գալիս սոցիալիզմը, վորի իրագործումը սկսվել է
Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից: Բուրժուազիայի
վերջին հույսն է՝ խորտակել Նորհրդային իշխանու-
թյունը, նրա ավերակների վրա վերականգնել կապի-
տալիզմը և ապա, յերբ ձեռքերն ազատ կլինեն, գրոհ
տալ իրենց յերկրների բանվոր դասակարգի վրա:

Բայց համաշխարհային սպանդանոցի և հետագա
տասնամյա արյունալի «խաղաղության» դասերը զուր
չեն անցել աշխատավոր մարդկության համար: Ան-
ցած պատերազմը մասսաներին անպատրաստ գտավ
հեղափոխական դիմադրում ցույց տալու: Ամենա-

դժվար ընդունել, պատերազմը հայտարարելիս, ղեկավարները, սոցիալ-դեմոկրատիայի լիդերները, II Ինտերնացիոնալը, դավաճանեցին բանվոր դասակարգին: Նրանք մասնեցին բանվոր դասակարգը բուրժուազիային և վոյենշչինային:

Այժմ հեղափոխական բանվորական շարժման գլուխն է անցել կոմունիստական Ինտերնացիոնալը, վոր հիմնել է Լենինը տասը տարի առաջ: Բուրժուազիայի դեմ մղած կռիվներում կոփված, կոմիստերները սրտատես կերպով հետևում է թե ինչպես բուրժուազիան պատրաստվում է ԽՍՀՄ դեմ նոր պատերազմ, նոր արշավանք մղելու: Այն ուր, յերբ բուրժուազիան փորձ կանի կրկնելու 1914 թ. ոգոստոսի 4-ը, նա կհանդիպի կոմկուսակցության կողմից ղեկավարվող պատերազմի հեղափոխական բուռն դիմադրությանը: Լենինյան ավանգարդի կոչին արձագանքեցին միլիոնավոր աշխատավորներ՝ վորոնք միավորված են հեղափոխական պրոֆմիություններում, պրոլետարական ինքնապաշտպանության կազմակերպություններ, անցած պատերազմի հեղափոխական մասնակիցները, բանվորա-գյուղացիական յերիտասարդության մասսաները: Ձեռքներում հրացանները ամուր սեղմած նրանք ակիները կդարձնեն բուրժուազիայի դեմ և այդպիսով կիրադործեն Լենինի ռազմական պատգամը — իմպերիալիստական պատերազմը վերածել քաղաքացիական պատերազմի:

Ա. Բ.

1. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Վ.Ա.ՌՈՂԻ ՇՏԵՄՍՐԱՆԻ ՎՐԱ

Յեւլրոպայի կառավարություններն ու իշխող դասակարգերը համաշխարհային պատերազմի ելին պատրաստվում տասնյակ տարիների ընթացքում: Իրար դեմ ելին կանգնած պետությունների յերկու զորավոր համբավորումներ: Մի կողմ կանգնած ելին Անտանտի պետությունները — Անգլիան, Ֆրանսիան, Ռուսաստանը: Նրանց հարում ելին մի շարք յերկրորդական պետություններ: Մյուս կողմ կանգնած ելին կենտրոնական պետությունները — Գերմանիան, Ավստրո-Վենգրիան, Բուլղարիան և Տաճկաստանը:

Անգլիան յերկյուղով դիտում եր թե ինչպես զարգանում եր Գերմանիայի տնտեսական և ռազմական ուժը, թե ինչպես ընդարձակում եր նա իր գաղութային տիրապետությունները և կառուցում իր հսկայական ռազմական և առևտրական նավատորմիդը: Ֆրանսիական բուրժուազիան վոչ մի որ չհաշտվեց 1870 — 71 թ.թ. Պրուսսիայի դեմ մղած պատերազմում իր կրած պարտության հետ: Նա ցանկանում եր վոչ այնքան վրեժ լուծել «ազգային խայտառակության» համար, վորքան յետ ստանալ այդ պատերազմում կորցրած յերկաթի հանքերով հարուստ Ելլզաս և

Հոտարինգիա նահանգները: Բացի դրանից նա ձգտու-
եր ձեռք գցել գերմանական ածխային շրջանները
լայնացնել իր սահմանները մինչև Հոենհոս: Ռու-
ցարական կառավարությունը վաղուց ի վեր մտա-
դրված էր գրավելու Դարգանելն ու Կոստանդնուպո-
լիսը, ցանկանում էր ոգուտ քաղել Տաճկաստանի
հաշվին Հարավում և Սրևելքում: Գերմանական իմպե-
րիալիզմն ընդարձակ ծրագրեր էր փայփայում ին-
տիրապետություններն Աֆրիկայում լայնացնելու հա-
մար, աշխարհի մյուս մասերում նոր գաղութնե-
լեռք բերելու համար, և, բացի այդ, ծովերի վրա
Անգլիայի տիրապետությունը վերջ դնելու: Մնացյա-
լեպետությունները կապված էին մեծ պետություն-
ների հետ գաղինքների և պայմանագրերի ցանցով
վորոնք ապահովում էին նրանց տերիտորիայի ավե-
լացումն և ուրիշ շահույթներ՝ պատերազմին մասնակ-
ցելու համար:

Համաշխարհային պատերազմն անխափանելի յեր-
Դա հաստատվում է այն ժամանակվա ամենահայտնի
պետական գործիչների հրատարակած մի շարք գրքե-
րով և հիշողություններով: Համաշխարհային սպան-
դանոցի այդ դրդիչները — մինիստրներ, դիպլոմատ-
ներ և գեներալներ — (նրանցից շատերն այժմ և
վողջ առողջ կանգնած են կառավարության ղեկ-
մոտ) ջանալով պատերազմի պատասխանատվություն
իրար վրա գցել, հենց իրենք ամենամանրամաս-
կերպով մերկացրին այդ ղեկավար գաղաղությունները

Սակայն ամենաազդու մերկացումներ պատերազմի
պատրաստություն վերաբերմամբ կատարել է Նոր-
հրդային իշխանությունը: Նա լույս աշխարհ հանեց
ցարական արտաքին գործերի գաղտնի արխիվներից
կառավարությունների միջև տեղի ունեցած ամբողջ
գրագրությունը և այդպիսով՝ բացեց նրանց արյունար-
բու և զաղրելի քաղաքականությունն ամբողջ տականքը:

Բալկաններում, ուր յերբեք չէին դադարում
ազդամիջյան պատերազմները, խճվում էին ցարա-
կան Ռուսաստանի, սուլթանական Տաճկաստանի և
կալգերական Գերմանիայի և Ավստրո-Վենգրիայի շա-
հերը: Այդ պետություններից յուրաքանչյուրը ձգ-
տում էր ամուր հաստատվել Բալկանյան թերակղզու
վրա, տիրանալ Յեվրոպայից դեպի Ասիա և Աֆրիկա
տանող այդ դարպասին: Զուր չե, վոր այդ թերա-
կղզին այն ժամանակ Յեվրոպայի «վառողի շտեմա-
բան» ածականը ստացավ: Նա պատրաստ էր պայթե-
լու և ամբողջ աշխարհը ցնցելու ամենափոքր ընդ-
հարման դեպքում, ամենաչնչին կայծից:

ՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍԱՐԱՅԵՎՈՅՈՒՄ

Այդ կայծը, վոր համաշխարհային պատերազմի
հրդեհը վառեց, Ավստրիայի թագաժառանգ Ֆրանց
Ֆերդինանդի սպանությունն էր: Դա պատահեց 1914 թ.
հունիսի 28-ին, Սարաևո քաղաքում, Բոսնիա և Հեր-
ցոգովինա պրովինցիայում:

Ֆրանց Ֆերդինանդը ավստրիական արքունիքի զինվորական կլիկայի պարագլուխներից մեկն էր՝ Նա հոգին էր այն անմիտ կեղեքման, վորին յենթարկված էին «լասկոտային կայսրության» (այդպես էին կոչում Ավստրո-Վենգերիան) հպատակ բազմամիլիոն ազգային փոքրամասնությունները — ռումիներ, հունգարացիներ, սերբեր, լեհեր, ուկրաինացիներ, չեխեր, սլովակներ, կրոատներ, խորվատներ, սլովեններ, իտալացիներ և այլն:

Հուլիսի սկիզբները Բոսնիայում, Սերբիայի սահմանի մոտ, պետք է կայանային ավստրիական բանակի մեծ մանյովրներ՝ Ֆրանց Ֆերդինանդի ղեկավարությամբ: Այդ մանյովրները նշանակված էին քիչ առաջ նվաճած այդ նահանգի ազգաբնակչության վրա սարսափ ազդելու համար: Միաժամանակ հուլիսյան մանյովրները սերբիական ֆրոնտում ապագա ռազմական գործողությունների փորձ էին:

Ֆրանց Ֆերդինանդը իր շքախմբի ուղեկցությամբ Սարաևո ժամանեց 1914 թվի հունիսի 28-ին, վիզովրանի — սերբերի ազգային սգի ուրը: Այդ ուրը 1989 թ. Սերբիան կորցրեց իր անկախությունը և Տաճկաստանի իշխանության տակ ընկավ:

Սարաևոյի փողոցներում ավստրիական թագաժառանգի գալուստն սպասում էին սերբիական նացիոնալիստների տեռորիստական խմբերը: Նրանցից մեկի — 19 տարեկան գիմնազիստ Գավրիլա Պրինցիպի գնդակը մահացրեց Ֆրանց Ֆերդինանդին:

Այդ պայթյունը հանդեսացավ վորպես պատերազմի վաղուց սպասված առիթ: Հետագա դեպքերը հաջորդեցին իրար կայծակի արագությունով:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՎՍԱՆՅԻՒ ՄԵՁ Ե»

Հուլիսի 27-ին Ավստրո-Վենգերիան պատերազմ հայտարարեց Սերբիային, մեղադրելով նրան Սարաևոյի սպանությունը կազմակերպելու մեջ: Չորս ուրից հետո ընդհանուր զինակոչ սկսվեց Ռուսաստանում, վորը հանդես յեկավ սերբիական ժողովրդին «պաշտպանելու»: Ոգոստոսի 1-ին կայգեր Վիլնեյում պատերազմ հայտարարեց Ռուսաստանին և միաժամանակ գերմանական զորքերը շարժվեցին դեպի արևմուտք, Ֆրանսիայի և Բելգիայի սահմանները: Ոգոստոսի 4-ին սկսվեցին ռազմական գործողություններ Ֆրանսիայի և Գերմանիայի միջև, իսկ հետևյալ ուրը սկսեց մասնակցել և Անգլիան:

«Ընդդեմ ցարիզմի»! — գոչում էր Գերմանիայի բուրժուազիան և զինվորականությունը:

«Հանուն քաղաքակրթության պաշտպանման»! «Ընդդեմ գերմանական բարբարոսների»! — կատաղաբար գոչում էին Ֆրանսիայի փողոցային թերթերն ու նացիոնալիստական շրջանները:

«Յերկրորդ հայրենական պատերազմ»! — ավետում էր ցարական կառավարությունը ազնվական-կալվածատերերի կլիկայի և ուղղափառ վաճառականության հետ միաբերան:

«Հանուն Գերմանիայի վտանատակ տված միջազգային իրավունքի! Հանուն փոքրիկ բելգիական ժողովրդի պաշտպանման»! — գուժում էյին անգլիական իմպերիալիստները, Հնդկաստանի, Յեզիպտոսի ու ուրիշ գաղութների ժողովուրդների դարավոր կեղեքիչները։

Բաղաճների փողոցներով, ազգային դրոշակները ծածանելով և կայսրների պատկերները ցուցադրելով, անցնում էյին պոլիցիայի ձեռքով կազմակերպված հայրենասիրական մանիֆեստացիաներ։ Դրանց առաջից գնում էյին նվագախմբեր, վորոնք նվագում էյին «բոժե ցարյա խրանի», «Մարսելյեզ» և կամ «Գերմանիան ամենից բարձր»։ Իսկ բանվորական թաղերում և գյուղերում մարդիկ շտապ մնաս բարև էյին ասում իրենց ընտանիքներին։ Զինվորական եշելոնները մեկը մյուսի յետևից սլանում էյին դեպի ֆրոնտները տանջանքների և կորստի հանդես։

ՍՈՑԻԱԼ-ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐԻ ԴԱՎԱՃԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այդ որերում կատարվեց սոցիալիստական առաջնորդների ամենամեծ դավաճանությունը։ Փոխանակ մասսաները պատերազմի և տիրող դասակարգերի դեմ հեղափոխական կռիւ կոչելու, այդ դավաճան հուղաները ժողովրդի թշնամիների կողմն անցան։

Դեռ պատերազմից յերկու տարի առաջ Բագելում (Շվեյցարիայում) գումարված II Ինտերնացիոնալի Միջազգային Կոնգրեսը վրա հասնող իմպերիալիս-

տական պատերազմի դեմ մանիֆեստ ընդունեց, ուր ասված էր. —

«Կոնգրեսը ուղղակի և պարզ ցույց է տալիս այն ուղին, վորով պետք է առաջ գնան բոլոր բանվորները՝ յեթե վոճիրն իրագործվի և պատերազմը սկսվի. այդ ուղին — քաղաքացիական պատերազմի ուղին է»։

Ռազմական գործողությունները սկսվելուց դեռ յերկու որ առաջ Բրյուսսելում (Բելգիա) կայացավ II Ինտերնացիոնալի բյուրոյի արտակարգ նիստը, վորը հայտարարեց թե ամբողջ «համաշխարհային պրոլետարիատը անպայման ցանկանում է խաղաղություն պահպանել»։

Բայց արդեն ոգոստոսի 3-ին սոցիալիստ Վանդերվելդեն բելգիական կառավարության կազմի մեջ մտավ։ Հետևյալ որը գերմանական սոցիալ-դեմոկրատները ռալիստագում հայտարարեցին քաղաքաքացիական խաղաղություն և ձայն տվին՝ վորպեսզի կառավարությանը փող բաց թողնվի պատերազմի ծախքերի համար։ Ոգոստոսի 6-ին ֆրանսիական սոցիալիստական կուսակցությունը «սրբազան միության» դաշն կապեց բուրժուազիայի հետ։ Սոցիալիստ Սամբա և Գեդ մինիստրի պաշտոններ ստանձնեցին, սոցիալիստական ֆրակցիան պատգամավորների պալատում քվեարկեց հոգուտ ռազմական վարկերի։

«Մենք համոզված ենք — հայտարարեց ֆրանսիական սոցիալիստական կուսակցությունը իր մանիֆեստում — վոր կռվում ենք վոչ միայն ֆրանսիայի

մեծության համար, այլև ազատության, հանրապետության, քաղաքակրթության համար: Մենք կռվում ենք նրա համար, վորպեսզի աշխարհը ազատվելով իմպերիալիզմի խեղդիչ կեղեքումից և պատերազմի սարսափներից վերջապես կարողանա խաղաղություն վայելել՝ հարգելով բոլորի իրավունքները»:

Անգլիական սոցիալիստները աջակցեցին կառավարության հայտարարած՝ ռեկրուտային զինվորագրության* կամպանիային: «Մեծ պատերազմը—գրում էին նրանք— հանկարծ բռնկվեց: Ավստրիայի հարձակումը Սերբիայի վրա մյուս պետութիւններին հարկադրեց պատերազմին մասնակցել, իսկ մեր հայրենիքը ստիպված եր մասնակցել պատերազմին շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր Գերմանիան պատերազմ հայտարարեց Բելգիային այն պատճառով, վոր այդ փոքրիկ պետութիւնը հրաժարվեց խախտել իր չեզոքութիւնը»: Անգլիական, իսկ հետագայում նաև իտալական սոցիալիստները նույնպես մտան իրենց կառավարութիւններին կազմերի մեջ:

Ռուս մենշևիկներն ու եսերները արտասահմանյան իրենց յեղբայրակիցներից յետ չմնացին, նրանք ամենահպատակորեն աջակցեցին Նիկոլայ II կառավարության «յերկրորդ հայրենական պատերազմի» լողունգին: II Խնտերնացիոնալը այդ խայտառակ որերին իբրև դասակարգային կազմակերպութիւն դադարեց գոյութիւն ունենալուց:

* Այդպիսի զինվորագրութիւն մտցված եր 1699 թվին և տարածվում եր միմիայն գյուղացիների և մեշյանների վրա, շարունակվեց մինչև 1874 թիվը, յիւր դրան փոխարինեց ընդհանուր զինվորագրութիւնը:

ԲՈՅԼՇՆԻԿ-ԼԵՆԻՆՅԱՆՆԵՐԻ ՁԱՅՆԸ

Յեւ միմիայն բոյլշևիկներին մի փոքրիկ խմբակ, Լենինի ղեկավարությամբ հենց առաջին բուլետից համաշխարհային սպանդանոցի վերաբերմամբ անհաշտ դիրք բռնեց: Նա մերկացրեց սոցիալ-դեմոկրատների դավաճանութիւնը և հայտարարեց սոցիալիստական հեղափոխութիւն և զենքը բուրժուական կառավարութիւն դեմ դարձնելու անհրաժեշտութիւն լողունգը:

1914 թ. ոգոստոսին լույս տեսան բոյլշևիկների թեզիսները պատերազմի մասին վոր գրել եր Լենինը: Այդ թեզիսների առաջին կետում ասված եր. —

«Յեւկրպական ե համաշխարհային պատերազմը բացելեաց բուրժուական, իմպերիալիստական պատերազմի կնիք ե կրում: Պայքար՝ շուկաների և յերկրներ թալանելու համար, բոլոր յերկրների պրոլետարիատը հիմարացնելու, բաժան-բաժան անելու և կոտորել տալու ձգտում, մի ազգի վարձկան ստրուկներին մյուս յերկրի վարձկան ստրուկների դեմ սրելու հոգուտ բուրժուազիայի — այդ ե պատերազմի միակ իսկական բովանդակութիւնն ու նշանակութիւնը»:

Գերմանական ռայստագում միմիայն Կարլ Լիբքնիխտը, ընդդեմ բոլորի, միահամուռ «դավաճան» ազադակների տակ, 1914 թ. դեկտեմբերի 2-ին դեմ քվեարկեց կառավարութիւնը պատերազմի համար փող տալու: Ռայստագի նախագահին իր տված հայտարարութիւն մեջ նա գրում եր. —

«Ներկա պատերազմը, վորը մասնակցող ժողովուրդներինց և վոչ մեկը չէր ցանկանում, մղվում է վոչ հոգուտ գերմանական կամ մի այլ ժողովրդի բարեկեցության համար... Բողոքելով պատերազմի դեմ, նրա զրդիչները և ղեկավարների դեմ, կապիտալիստական քաղաքականության դեմ՝ վոր առաջ է բերել նրան, կապիտալիստական նպատակների դեմ՝ վորոնց համար մղվում է նա, աննեքսիայի և թալանի պլանների դեմ, Բելգիայի չեզոքությունը խախտելու դեմ, ռազմական ղեկատարության դեմ, քաղաքական և սոցիալական ուխտադրության դեմ՝ վորի մեջ մեղավոր են թե կառավարությունը և թե իշխող դասակարգերը, յես մերժում եմ պահանջած ռազմական վարկերը»:

Սակայն բուրժուազիան միջոցներ ձեռք առավ, վորպեսզի խլացնի հեղափոխականների բողոքը և նրանց միջազգային պրոլետարական համերաշխության կոչերը: 1914 թ. նոյեմբերի սկիզբները ցարական կառավարությունը բանտարկեց Պետական Դումայի բոյլշևիկ պատգամավորներին — Պետրովսկուն, Մուրանովին, Բադաևին, Սամոյլովին, Շադովին: Նրանց դատապարտեցին ցմահ աքսորի Սիբիրում. Լենինին, վոր այդ ժամանակ ապրում էր Գալիցիայում, ավստրիական ժանդարմները ձերբակալեցին վորպես «ուսուրիտ» և նա ստիպված էր մյուս հեղափոխական եմիգրանտների հետ անցնել չեզոք Շվեյցարիա: 1915 թ. փետրվարին ձերբակալ-

վեց Ռոզա Լուքսեմբուրգը, վորը համարյա ամբողջ պատերազմի ընթացքում գերմանական բանտերում էր նստած: Իսկ 1916 թ. գերմանական դատարանը կարլ Լիբքնեխտի հաշիվը տեսավ, դատապարտելով նրան 6 տարի տաժանակիր աշխատանքի՝ «ապստամբության և պետական դավաճանության կոչի» համար:

Չնայած պատերազմի հակառակորդների դեմ գործ դրած դաժան տեռորին, չնայած այն տաժանակիր ռազմա-դաշտային դիսցիպլինին, վոր տիրում էր զորանոցներում, դիմադրությունն ընդդեմ պատերազմի որ-ավուր աճում էր բանվորական շրջաններում, բանակում և նավատորմիցում: Սկսվելով շուկ-շուկ ցույցերով և խռովություններով, քանի դեռ պատերազմը ձգձգվում էր, այդ դիմադրությունը սկսեց ընդունել մասսայական չափեր և ավարտվեց մի շարք հեղափոխություններով և քաղաքացիական պատերազմներով:

ՅԵՂԲԱՅՐԱՅՈՒՄ — ԲՈՒՆՏՏԵՐ — ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1914 թ. դեկտեմբերին արևմտյան ֆրոնտի առանձին մասերում արգեն տեղի ելին ունենում յեղբայրացման դեպքեր գերմանական և ֆրանսիական զինվորների միջև: Դրա հետևանքով գերմանական բանակին դեկտեմբերի 24-ին տրվեց հրաման, վորով նախազգուշացվում էր թե թշնամու հետ յեղբայրացողը կդատապարտվի գնդակահարման: 1915 թ. հուն-

վարի 7-ին անգլիական լրագիր «Լեյբոր Լիգեր»-ը հաղորդում է անգլիական և գերմանական զինվորների՝ բելգիական ֆրոնտում յեղբայրացման մասին:

Այնուհետև սկսվեցին հեղափոխական ցույցերը գործաձագերում, ռազմաճակատում և ձեռնարկություններում: 1915 թ. փետրվարի 23-ին տեղի ունեցավ հնդկական զինվորների ապստամբությունը Սինգափուրում, ոգոստոսի 15-ին Մարսելում բռնաբեր սարքեցին ռուսական զինվորները, վորոնք սպանել էին իրենց գնդապետին: Սեպտեմբերի 18-ին բռնա սարքեց 78-րդ հետևակ վաշտը՝ ռուսական հարավ-արևմտյան ֆրոնտում՝ Ուկրեյնի ստանիցիայի մոտ: Ռազմա-դաշտային դատարանի վճռով գնդակահարվեցին զինվորներ ժուրավյովը և Նովիկովը: Հոկտեմբերի 24 — 25-ին հուլուհներ տեղի ունեցան ռուսական «Գանգուտ» և «Պավել I» ռազմական նավերի վրա:

1916 թ. մայիսի 1-ին Բերլինում տեղի ունեցան բողոքի դեմոնստրացիաներ ընդդեմ պատերազմի, նրանց կազմակերպման գործում մասնակցություն ունեցավ Կարլ Լիբքնեխտը: Մայիսի 27 — 30-ին ամբողջ Գերմանիայում տեղի ունեցան մասսայական քաղաքական գործադուլներ այն պատճառով, վոր Լիբքնեխտին ձերբակալել և դատի էյին տվել: Շարժման մեջ մասնակցում էյին Կիլի պետական գործարանների բանվորները, Բերլինի՝ ռազմական գործին սպասավորող գործարանները (55.000 մարդ), նույնպես և Բրաունշվայգի գործարանները, և այլն: Հու-

լիսի 7-ին ֆրանսիական նավահանգիստ Տուլոնում ապստամբվեցին ռուսական «Սսկոյլ» զրահանավի մատրոսները, վորձ արին նավը պայթեցնել: Հոկտեմբերի 17-ին Գոմելում տեղի ունեցավ ֆրոնտ ուղարկված հինգ եշելոնների բռնաբեր: Դեկտեմբերի 10-ին Պետրոգրադում սկսվեցին գործադուլներ և դեմոնստրացիաներ: 179-րդ պահեստի գնդի զինվորները, վորոնց ուղարկել էյին Պետրոգրադի պրոլետարիատին զսպելու համար, հրաժարվեցին կրակել և սպանեցին իրենց կոմանդիրին:

Փետրվարյան հեղափոխությունը Ռուսաստանում նոր խթան տվեց միջազգային շարժմանը ընդդեմ պատերազմի: 1917 թ. ապրիլի 18-ին Գերմանիայում սկսվեց մետալիստների գործադուլը, մյուս որը գործադուլ արին 300.000 բանվորներ: Հուլիսի 22-ին խոշոր հուլուհներ տեղի ունեցան գերմանական եսկադրայում, վոր կանգնած էր Վիլհելմինա ֆենտում: Ռազմածովային դատարանը Ռայխսլիտչ և Կեբեռ մատրոսներին, վորոնք ղեկավարել էյին յելույթները, դատապարտեց մահվան պատժի: Նրանք գնդակահարվեցին սեպտեմբերի 3-ին՝ Բյոլնի մոտ: 19 մատրոսներ դատապարտվեցին ընդհանուր առմամբ 400 տարվա տաժանալիք աշխատանքի (կատրգա): Յելույթին մասնակցող 56 այլ մատրոսներ դատապարտվեցին բանտարկության՝ զանազան ժամկետներով:

1917 թ. սեպտ. 3-ին ֆրանսիական Լա-Կուրտին լագերում արյունալի ջարդի յենթարկեցին ռուսական

12.000 զինվորներին: Սրանք հրաժարվում էին կռվել և պահանջում էին իրենց անմիջապես ուղարկել Ռուսաստան: Լազերը շրջապատվեց արտիլերիայի 4 գնդերով և հետևակ զինվորներով: Յեվ յերբ ֆրանսիական զինվորները հրաժարվեցին կռակել ուս ընկերների վրա, — նրանց (ֆրանս. հետևակներին) յետ կանչեցին և փոխարինեցին ուրիշ զորամասերով: Լա-կուրտինի պաշարումը և ռմբակոծումը շարունակվեց յերեք օր: Հարյուրավոր զինվորներ սպանվեցին, հա-լաբավորներ — վիրավորվեցին: Ազատվածներին ուղար-կեցին Ֆրանսիայի և Աֆրիկայի հանձերի ու շախտա-ների վրա տաժանակիր աշխատանքի:

Յերբ Հոկտեմբերյան հեղափոխության լուրն հասավ Սալոնիկի ֆրոնտում գտնված ռուսական զորամասե-րին, նրանք բոլորը վերադարձան մեկ մարդ պահանջեցին վոր իրենց ուղարկեն հայրենիք: Նրանց զինաթափ արին, կոտորեցին բոլոր հեղափոխական ելեմենտներին, զինվորներին բաժանեցին տուգունքային կոմանդա-ների վրա և գաղութային զորքերի խիստ պահպանու-թյան տակ՝ նրանց ուղարկեցին գանազան աշխա-տանքների Բալկանյան թերակղզում:

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը ազդանշան տվեց հեղափոխական շարժման բուռն վերելքին կապիտա-լիստական յերկրների ֆրոնտներում և թիկունքում: 1918 թ. հունվարի վերջին Գերմանիան բռնկվեց քա-ղաքական համատարած հսկայական գործադուլով, վոր ընթացավ հրապարակական հազարավոր դեմոնստրա-

ցիաներով: Ամենուրեք տեղի էին ունենում արյու-նալի ընդհարումներ պոլիցիայի և՛ բանվորական հեղա-փոխությունը ճնշելու համար հատկապես ստեղծված՝ ունտեր-ոֆիցերական զորամասերի հետ: Միաժամանակ բռնկեց ընդհանուր գործադուլը Ավստրո-վենգրիայում, այդ գործադուլն ևս վառ-հեղափոխական բնույթ էր կրում: Բանվորներին պաշտպանում էին չեխական, վենգրիական և սլովենական ապստամբած զորամա-սերը: Փետրվարի 1-ին շարժվեց ավստրո-վենգրիա-կան նավատորմի դը, վոր գտնվում էր Կատարրո նա-վահանգստում և բաղկացած էր 40 նավերից: Ապ-ստամբությանը մասնակցում էին ավելի քան 6.000 մատրոսներ: Այդ յերույթները Գերմանիայում և Ավ-ստրիայում անկասկած կհասցնեին հեղափոխության հաղթանակին և պատերազմին մի տարի առաջ վերջ կտային, յեթե այդ գործին չխանգարեր սոցիալ-դե-մոկրատիայի դավաճանությունը: Գերմանիայում սո-ցիալ-դեմոկրատիայի լիզերներ երերում, Շայդեմանը և Բրաունը, վորոնք մտնում էին գործադուլային շարժման շտաբի կազմի մեջ, բանվորներից գաղտնի բանակցություններ էին վարում կայզերի և Հինդեն-բուրգի հետ: Ավստրիական «ձախ» սոցիալ-դեմոկրա-տիայի լիզեր Ուտո Բաուերը ինքն է խոստովանում իր՝ «Ավստրիական հեղափոխության պատմությունը» գրը-քում, թե ինչ ամոթալի դավաճանություն է թույլ տվել սոցիալ-դեմոկրատիան. — «Մենք համոզված էինք, — գրում է նա, — վոր հեղափոխության մոմենտը դեռևս

չի հասել: Ուստի և մենք կողմնակից ելինք գործադուլը դադարեցնելուն»:

Այդ դավաճանությունն հետևանքով՝ կառավարություններն ու զինվորական հրամանատարությունը հաջողեցին իրենց հաշիվը տեսնել շարժման հետ — այդ շարժումը ջախջախել: Հազարավոր բանվորներ բանտարկվեցին և ուղարկվեցին ֆրոնտ և բանտ, ավստրիական 800 մատրոսներին փակեցին բերդում, 40 մատրոսների յեւ հանձնեցին ռազմա-ծովային դադարանի, 4 մատրոսի սպանեցին առանց դատարանի:

Ֆրանսիայում պատերազմի ժամանակ գործերի մեջ տեղի յեն ունեցել 17 խոշոր հեղափոխական բռնկումներ: 1918 թ. հուլիսի 4-ին Պարիզի շատ գործարաններում և ֆաբրիկաներում պահանջ դրվեց՝ անմիջապես հաշտություն կնքել, իսկ ոգոստոսի 19-ին ամբողջ Ֆրանսիայում տեղի ունեցան բանվորների յեւլույթներ, վոր պահանջում ելին դադարեցնել իմպերիալիստների արշավը ընդդեմ ուսական հեղափոխության:

Ոգոստոսի 26-ին գերմանական բանակի շատ զորամասերում տեղի ունեցան խառնակություններ, բռնություն: Հոկտեմբերի 16-ին կիւլում ապստամբեցին գերմանական նավատորմի 80.000 մատրոսներ: Հոկտեմբերի 28 — 31 տեղի ունեցավ Ավստրո-Վենգրիայի միապետության կործանումը և, վերջապես, վրա հասավ 1918 թվի նոյեմբերի 9-ը — հեղափոխությունը Գերմանիայում:

Նոյեմբ. 11-ին, յերբ ֆրանսիական կոմպիենե քաղաքում զինադադարը կնքվեց Անտանտի և Գերմանիայի միջև — համաշխարհային պատերազմը դադարեց:

ԱՐՅԱՆ ՅԵՎ ԱՎԵՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՇՎԸ

Պատերազմին մասնակից յեղան, շատ քիչ բացառությամբ, աշխարհի բոլոր պետությունները և նրանց զաղութային յերկրները: Պատերազմը վերջանալուց հետո թափված արյան և կատարված ավերումների արած հաշիվը շատ ու շատ անգամ գերազանցեց այն բոլոր պատերազմների հետևանքները, վոր մարդկությունը մղել եր նախընթաց 125 տարիների ընթացքում, սկսած ֆրանսիական Մեծ Հեղափոխությունից:

Համաշխարհային պատերազմում գործող բանակների ունեցած մարդկային զոհերի չափի մասին գաղափար ե տալիս հետևյալ աղյուսյակը. — (տես եջ 24)

Այդպիսով պատերազմող զորքերի կորուստը հասավ 10.106.781 սպանվածների, 19.435.325 վատար ե 10.106.781 սպանվածների, 19.435.325 վիրավորվածների (այդ թվում 3.500.000 ինվալիդներ) և 7.519.640 գերիների (վորոնց մեծ մասը մեռել են կոնցենտրացիոն լագերներում): 40 %-ից մեռել են կոնցենտրացիոն լագերներում, ամենաշահել հասակում, 19-ից մինչև 24 տարեկան:

Մահը հնձում եր նաե թիկունքում: Բազմաթիվ ծերունիներ, կանայք և յերեխաներ սպանվել են գնդակներից և ումբերից, սովից և համաճարակներից: Չափազանց ավելացավ նաե ինքնասպանություն:

**ԳՈՐԾՈՂ ԲՄՆԱԿՆԵՐԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ԿՈՐՈՒՄՏՆԵՐԸ
ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ**

Պեսուբյուճներ	Սպան-վածներ	Վիրավոր-վածներ	Գերիներ	Ընդամենը
1. ԱՆՏԱՆՏԻ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ				
Ռուսաստան	— 3.000.000	5.600.000	2.550.000	11.150.000
Ֆրանսիա	— 1.368.535	2.800.000	504.000	4.672.535
Մեծ Բրիտանիա	— 689.246	2.019.965	—	2.709.211
Բելգիա	— 100.000	150.000	70.000	320.000
Մ. Նահանգներ	— 75.000	70.000	—	145.000
Իտալիա	— 500.000	800.000	500.000	1.800.000
Ռումինիա	— 260.000	246.000	240.000	746.000
Սերբիա և Չերնոգորիա	40.000	152.000	200.000	392.000
Հունաստան	— 4.000	10.000	16.000	30.000
Փորթուգալիա	— 3.000	7.000	10.000	20.000
Յապոնիա	— 1.000	1.000	—	2.000
Ընդամենը	— 6.040.781	11.855.965	4.090.000	

2. ԿՆՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Գերմանիա	— 1.980.000	4.510.000	1.000.000	7.490.000
Ավստրո-Վենգրիա	1.440.000	1.980.000	1.800.000	5.220.000
Բուլղարիա	— 96.000	198.000	150.000	440.000
Տաճկաստան	— 550.000	891.360	479.640	1.921.000
Ընդամենը	— 4.066.000	7.579.360	3.429.640	

ների և հոգեկան հիվանդանոցների թիվը: Բացի դրանից հազարավոր զինվորներ և մատրոսներ հրացանազարկ են յեղել կամ աքսորվել են տաժանակիր աշխատանքների ռազմա-դաշտային դատարանների վճռով՝ պատերազմելուց հրաժարվելու, դատալիքության կամ ֆրոնտի զինակցության խախտելու պատճառով:

Կովոդ պետութայնների պատերազմական ծախքերը հետևյալ կերպ են բաժանվում (գույարներով մեկ դոլարը 1 ո. 94 կ. վոսկով).—

**ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՄԱՍՆԱԿՐՈՂ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԾԱԽՔԵՐԸ
(Դոլարներով)**

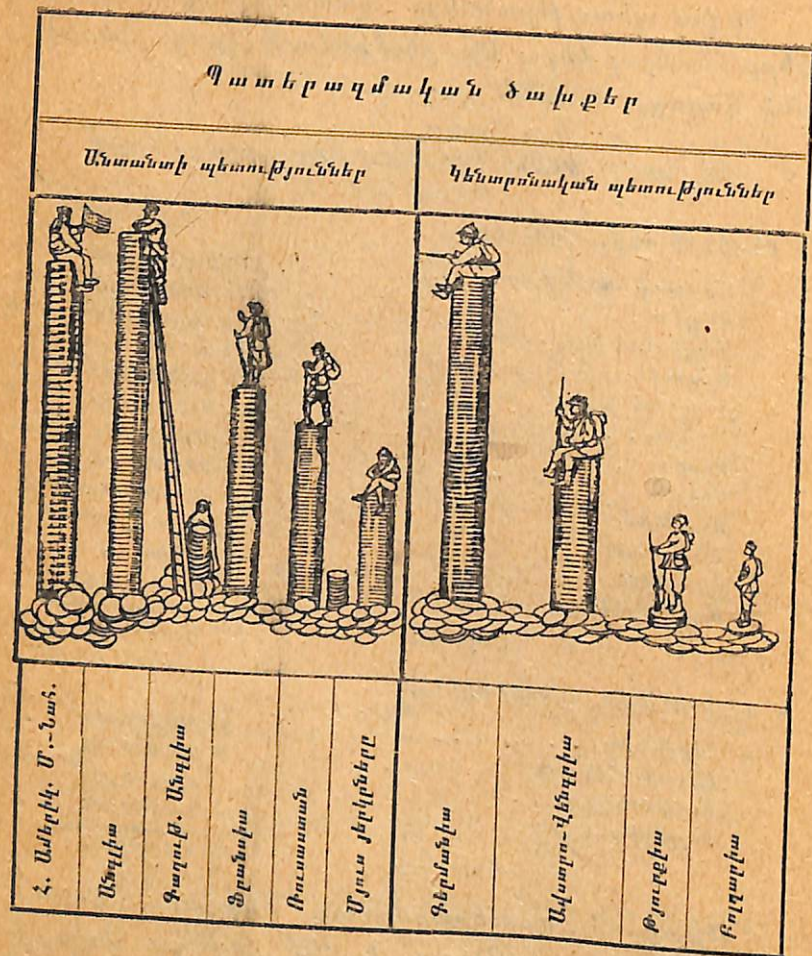
1. ԱՆՏԱՆՏԻ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Միացյալ Նահանգներ	32,080,266.968
Անգլիա	44,029,011.868
Անգլիական դադութներ	3,433,813.072
Ֆրանսիա	25,821,782.800
Ռուսաստան	22,593,950.000
Իտալիա	12,313,998.000
Բելգիա	1,154,467.914
Սերբիա	399,500.000
Ռումինիա	1,600,000.000
Հունաստան	270,900.000
Յապոնիա	40,000.000
Այլ յեղերներ	500,000.000
Ընդամենը	144,257,690.622

2. ԿՆՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Գերմանիա	40,150,000.000
Ավստրո-Վենգրիա	20,622,960.000
Տաճկաստան	1,430,000.000
Բուլղարիա	815,000.000
Ընդամենը	63,017,960.000

Այդպիսով պատերազմական ծախքերի ընդհանուր գումարը հավասար է 207 միլիարդ դոլարի: Դրան պետք է ավելացնել Ֆրանսիայում, Բելգիայում, արևելյան Պրուսիայում, Հյուսիսային Իտալիայում, Սերբիայում, Ռումինիայում և Ռուսաստանում

կատարված ավերումների վնասները: Միմիայն Ֆրանսիայում ավերվեցին 10 դեպարտամենտ, քանդվեցին 20.000 գործարաններ և ֆաբրիկաներ, 594.000 տներ և

5000 կիրճեր տար յերկաթուղու գծեր: Այդ ավերումների և խորտակած ռազմական, մարդատար և առևտրական նավատորմի դինը հասնում է 50 միլիարդ դոլլարի:

Բացի այս անմիջական նյութական կորստից պատերազմը անհամար վնասներ հասցրեց մարդկությանը նրանով, վոր արտադրական աշխատանքից զրկեց ազգաբնակչության աշխատանքի ընդունակ մեծ մասը և բոլոր յերկրներում խորագույն տնտեսական քայքայումն առաջ բերեց:

«ԴԵՄՈՆԿՐԱՏԻԱՑԻ» ՀԱՂԹԱՆԱԿԸ

1919 թ. հունիսի 28-ին վերստին ստորագրեցին հաշտության պայմանագիրը Անտանտի 25 պետությունները և հաղթված Գերմանիան: Գերմանիայից խլեցին բոլոր գաղութները, տերիտորիայի 13 %, ածուխի հանքերի 30 %, յերկաթահանքերի 75 %, ցինկի հանքերի 68 %, ցորենի և հաճարի 15,7 %, գետնախնձորի 18 %: Բացի դրանից — առևտրական նավատորմի 90 %, նաև 800 պարավոզներ և 230.000 մարդատար և ապրանքատար վագոններ: Գերմանիային ամբողջովին զինաթափ արին — վոչընչացրին ռազմական գործարանները, արգելեցին ռազմական ավիացիան, նավատորմի լրճատեցին՝ թողնելով միմիայն 21 նավ ծովեզրի անհրաժեշտ պաշտպանության համար: Զորքի թիվը կրճատեցին մինչև 100.000 զինվորի:

Գերմանիայի ռազմամթերանոցներից դաշնակիցները վերցրին 6.000.000 հրացան, 105.000 պուլեմյոտ, 28.500 մինամյոտ, 55.000 թնդանոթ, 39 միլիոն ռումբ. 16.600.000 ձեռքի գրանատ, 472 միլիոն փամփուշտ, 37.000 տոնն վառոդ, 14 հազար աչերոպլան, 27.740 աչերոպլանի մոտոր և 37.700 դաշտային տելեֆոնի ապարատ:

Գերմանիային պարտավորեցրին հասցրած ֆնասները վճարել: Ի հաշիվ այդ գումարի, վոր մի քանի տասնյակ միլիարդ է կազում վոսկով, Գերմանիայից դուրս տարան 100.000 ձի, 175.000 յեղջյուրավոր անասուն, 221.000 վոչխար, 25.000 այծ, 245.000 ընտանի թռչուն, 55.000.000 տոնն ածուխ, 731 լուկոմոբիլ, 34.000 գյուղատնտեսական մեքենաներ, 116.000 հեռագրական սյուներ, 1.100.000 ելեքտրական լամպ, բազմաթիվ աղնվացեղ շներ և այլն: Կողոպտեցին ամեն քան՝ ինչ վոր կարելի յեր կողոպտել:

Գերմանիայի հատուցած վճարների ընդհանուր գումարը 1923 թ. հունվարի 1-ին, թե վոսկով և թե իրերով, ըստ պաշտոնական տվյալների, կազմում է 57 միլիարդ մարկ վոսկով (մեկ մարկը — 47 կոպ.): Բացի դրանից Բելգիայի և Ֆրանսիայի ավերված շրջաններում ձրի աշխատում էին 475.000 գերմանացի ռազմագիրներ:

Գերմանիան այժմ ել շարունակում է վճարել ռեպարացիաները՝ միլիարդների հասնող գումարներ: Այդ գործում շատ են շահագրգռված Հյուս. Ամերի-

կայի Միացյալ Նահանգները, վորովհետև հաղթող պետությունները պատերազմի ժամանակ նրանից պարտք էյին վերցրել մոտ 25 միլիարդ (25.000.000.000) ռուբլի (վոսկով): 1914 թվին Լոնդոնում տեղի ունեցած խորհրդակցությունը ընդունեց այսպես կոչված Դաուեսի պլանը (սրա հեղինակի՝ ամերիկացի ֆինանսիստ Դաուեսի անունով), ըստ վորի՝ Գերմանիան պարտավորվել է վճարել մինչև 1929 թիվը $8\frac{1}{2}$ միլիարդ մարկ, իսկ դրանից հետո ամեն տարի (անորոշ ժամանակով) — $2\frac{1}{2}$ միլիարդ: Այս տարվա սկզբում Պարիզում հավաքված հաղթական պետությունների ներկայացուցիչները Գերմանիայից պատերազմի ծախսերը և տուգանքները առնելու մի նոր պլան մշակեցին: Այդ պլանը իր հեղինակի անունով կոչվում է Յունգի պլան: Իհնչումն է կայանում նոր պլանի զլխավոր եյությունը:

Գերմանիան պետք է 59 տարվա ընթացքում վճարի տարեկան 2 միլիարդ մարկ (մարկը արժե մոտ 47 կոպ.): Այդպիսով վճարումները պետք է շարունակվեն մինչև 1988 թվականը:

Այսպիսով Յունգի պլանը վորոշեց, թե վճարումների ընդհանուր գումարը և թե նրանց տևողությունը: Մինչև հիմա Գերմանիան վճարում էր, սակայն դեռ անորոշ էր, թե ինչքան է լինելու այդ վճարումների ընդհանուր գումարը և քանի՞ տարի յե շարունակվելու: Այժմ Ամերիկան, Ֆրանսիան և Անգլիան Գերմանիային առան վորոշ շրջանակների մեջ,

Վորը ինչպես կթան կով 59 տարվա ընթացքում դաշնակիցներին վճարելու յե տասնյակ միլիարդներ:

Ճիշտ ասած, վոչ Գերմանիայում և վոչ ել իրենք հաղթող պետությունները լրջորեն չեն հավատում այդ բանին: Ամբողջ 59 տարի! մինչև 1988 թվականը! Իսկ ով կարող է ասել, թե աշխարհը ինչ կերպարանք կընդունի այդ ժամանակվա մեջ: Ռուսական պրոլետարիատի որինակը միթե կենդանի չե, վոր մի որվա մեջ, 1917 թ., Հոկտեմբերը վոչնչացրեց ցարական Ռուսաստանի հարյուրավոր միլիոնի հասնող պարտքերը:

Նման մի կանխագուշացում է գերմանական կոմկուսի վերջերս տեղի ունեցած համագումարը, վորտեղ գերմանական հեղափոխական պրոլետարիատի կուսակցությունը վճարումների խնդրի վերաբերմամբ ընդունած իր վորոշման մեջ ռեպարացիայի (վճարումների) խնդրի վերջնական և արմատական լուծումը կապեց պրոլետարական հեղափոխության հետ:

Վերսալի պայմանագրի տակ մյուս ղեպլոմատների ստորագրությունների շարքում կա նաև II Ինտերնացիոնալի առաջնորդ և Բեռլինյի դեղեղատ Վանդերվելդեյի ստորագրությունը: Այդպիսով սոցիալ-դեմոկրատիան պատասխանատու յե վոչ միայն համաշխարհային սպանդանոցի, այլև Վերսալի թալանի համար:

Մյուս կենտրոնական պետությունների հետ ստորագրվեցին առանձին պայմանագրեր: Նրանցից իւրեցին հոգերի մի մասը հոգուտ հաղթող հարևանների

և նույնպես պարտավորեցրին ռազմական հատուցումներ վճարել:

Ահա թե ինչպիսի «արդարացի» հաշտությամբ պսակվեց պատերազմը, վոր մղված եր հանուն դեմոկրատիայի և քաղաքակրթության վսեմ սկզբունքների:

ՍԱԿՍՑՆ ԱՅՍ ԴԵՌ ԲՈԼՈՐԸ ԶԵ

Յետպատերազմյան քայքայումն իր ամբողջ ծանրությամբ հարվածեց վոչ միայն հաղթված, այլ և հաղթող պետությունների բանվոր դասակարգին: Պատերազմի անմիջական հետևանքներն եյին աշխատավարձի պակասեցումն, աշխատանքային որվա յերկարացումն, աշխատանքի պայմանների ընդհանուր վատթարացումն, անտանելի հարկեր և միևնույն ժամանակ աճող թանգություն: Տիրապետող դասակարգերը պատերազմի բոլոր ծախքերն բարդեցին աշխատավորների մեջքին: Արտագրության կապիտալիստական ռացիոնալիզացիան, վոր միմիայն մի նպատակ ունի— շատացնել ձեռնարկատերերի յեկամուտները, առաջ է բերում անընդհատ լայնացող գործազրկություն: Կապիտալիստական յերեք ամենագլխավոր յերկրներում— Ամերիկայում, Անգլիայում և Գերմանիայում 9 միլիոնից ավելի գործազուրկներ են հաշվում: Այսպիսով, աղքատների թվին ավելացան միլիոնավոր ալյրիններ և վորբեր, հաշմանդամներ, կույրեր, խուլեր, խելագարվածներ: Միայն փոքրիկ Սերբիայում 1918 թվին

հաշվում եյին 500.000 վորբեր, վորոնց մի յերրորդը կազմում եյին անխնամ թափառաշրջիկ յերեխաներ:

Դրա հետ միասին պատերազմը ստեղծեց «նոր հարուստներ», սպեկուլյանտների բազմաթիւ շերտեր, վորոնք վիթխարի հարստություններ զիգեցին ռազմական մատակարարումների շնորհիւ: Յերկրի պաշտպանության համար գործ անող ձեռնարկությունները առասպելական յեկամուտներ տվին իրենց տերերին: Ա.մ. Մ. Նահանգներում, վոր յեւրոպական պետություններին մատակարարում եր թնդանոթներ, տանկեր և ավերումի ուրիշ զենքեր, միլիարդատերերի և միլիոնատերերի նախապատերազմյան թիւը մի քանի անգամ ավելացավ:

Ցանկանալով ժողովուրդների աչքում պատերազմը արդարացնել և դա շարունակել մինչև «հաղթական վերջը», իմպերիալիստները հաճախ հայտարարում եյին, վոր հաղթությունը ազատագրություն կբերի փոքր ժողովուրդներին:

Սակայն, ինչպես և իմպերիալիստների բոլոր խոստումները, այդ խոստումն ել ամենագազրելի կեղծիք դուրս յեկավ: Աշխարհի այն վերաբաժանումը, վոր կատարեցին Վերսալում, վոչ թե լավացրեց, այլ շատ ավելի վատթարացրեց իրավագուրկ ժողովուրդների դրությունը: Յետպատերազմյան տասը տարիների պատմությունը անվերջ գաղութային հալածանքների և ազգային փոքրամասնությունների անգութ կեղեքման շրջան ե:

Ճրանսիական գրող Հանրի Բարբյուսը, Բալկաններում սպիտակ տեռորի դեմ պայքարող Պարիզի կոմիտեյի նախագահը, 1925 թ. հետախուզեց ազգային փոքրամասնությունների դրությունը Բալկանյան պետություններում: Նա յեկավ այն յեզրակացության, վոր Բալկանները — «Յեւրոպայի դժոգն ե»: Մակեդոնիան կտրված եր յերեք մասի, նրանք աժանեցին իրար մեջ Հունաստանը, Բուլղարիան և Հարավսլավիան: Մակեդոնիայի հունական մասից և Թրակիայից, հալածանքներից և սովից ազատվելու համար փախուստ են տվել 400.000-ից ավելի մարդ: 1922 թ. հուլիսին Թրակիայից արտաքսեցին դեպի կղզիները 3000 ընտանիք, վորոնցից 3000 մարդ փչացան: Բուրգասի շրջանում զրկանքներից 21.000 մարդ մեռան: Չերնոգորիան բռնի կերպով միացրին Հարավսլավիայի հետ: Սերբիական զորքերը գյուղացիական ապստամբությունները ճնշելիս գյուղացիական տնտեսությունների 95 %-ից ավելին ավերեցին և կրակի մատնեցին 5000 տներ՝ բնակիչների հետ միասին:

Դոբրուժայի, Բուկովինայի, Տրանսիլվանիայի և Բանատի ժողովուրդները հանձնվեցին Ռումինիայի կայսրին: Ռումինիան Անտանտի որհնությամբ զրավեց Բեսարաբիան: Այդ բոլոր յերկրներում ազգային լեզվի և կուլտուրայի դեմ մղած հալածանքները վերջ հունեն, պետական լեզուն բռնի յեն մտցնում աշակերտների գլուխը: Ռումինիայի զորքերը Բեսարաբիայում 1918 թ. մինչև 1925 թ. 18.000 մարդ կոտորեցին (վորոնց

Թվում 11.000 — Խոտինի ապստամբություն ժամանակ՝ 1918 թ., և 2000 — Թաթարբունարի գյուղացիների՝ 1924 թվին)։ Բեսարաբիան յերկու տարի (1927 և 1928 թ. թ.) հաջորդաբար անբերք է մնում։ Ազգաբնակչությունը սովի յե մատնվում, բայց կռուվարությունից վոչ մի ոգնություն չի ստանում։

Լեհաստանի ֆաշիստ. կառավարությունը Վերին-Սիլեզիայում, Արևմտ. Բելոռուսիայում և Ար. Ուկրաինայում ազգային կեղեքման դաժան քաղաքականություն է անցկացնում։ Տեղական դպրոցներն ու կուլտուրական-լուսավորական կազմակերպությունները փակված են։ Ազգային շարժման գործիչները ձերբակալվում են, մի դատական պրոցես հաջորդում է մյուսին։ 1927 թ. հունվարին Ուկրաինայի ազգային-հեղափոխական շարժման գործիչների պրոցեսում Վլադիմիր-Վալինսկում 9 մարդ դատապարտվեցին ցմահ տաժանակիր աշխատանքի, 100 մարդ 762 տարվա բանտարկության։ Անցյալ տարվա վերջը լեհական ֆաշիստները Լվովում ուկրաինացիների դեմ մասսայական պազբոմ սարքեցին։ 1927 թ. քարքանդեցին բելոռուսական բանվորա-գյուղացիական Գրոմադան։ Նրա ղեկավարներին, վորոնց թվում 5 մարդ Սեյմի պատգամավորներ, դատապարտվեցին 214 տարվա տաժանակիր աշխատանքի։

Այդ բոլոր հալածանքների նպատակն է հնազանդություն մեջ պահել ծայրագավառների ազգաբնակչությունը՝ Լեհաստանում և Ռումինիայում խաղաղ

Թիկունք ստեղծելու համար — ԽՍՀՄ դեմ պատերազմի ղեկավարում։

Սակայն կեղեքված ազգությունների վրա կատարված դաժանությունները գունատվում են գաղութներում իմպերիալիստների գործադրած արյունուշտ և զինատիչ քաղաքականության հանդեպ։

1920 թվից սկսած Ֆրանսիան պատերազմ է մղում Սիրիայում, 1923 թվից — Մարոկկոյում։ 1928 թ. վերջերը արյան նոր հեղեղներ թափվեցին Ֆրանսիայի տիրապետության տակ գտնվող Կոնգոյում՝ նեգրերի ապստամբությունը ճնշելիս։

1927 թ. Հոլլանդիայի պատժիչ ջոկատները Ինդոնեզիայում արյան մեջ խեղդեցին տեղական ապստամբ բնակիչներին։ Հրով ու սրով են իրենց տիրապետությունը հաստատում Կորեայում յապոնական իմպերիալիստները։ Անգլիան կոտորածի յե յենթարկում Հնդկաստանում բանվորա-գյուղացիական մասսաները։ 1919 թ. Ամրիտսարա քաղաքում ապստամբությունը ճնշելիս հնդկական զենքերալ Դայերը պուլեմյոտներով զնդակահար արեց 1.500 մարդ։ Անգլիացիք նմանապես կրոնական յերկպառակտություններ են առաջ բերում ինդուսների և մահմեդականների միջև, վորպեզսի նաև այդ միջոցով աշխատեն նրանց ուշադրությունը ընդհանուր թշնամուց — իմպերիալիստներից հեռացնելու։ Այդ վեճերը սոսկալի արյունահեղություն են պատճառում։ Որինակ, 1929 թ. մայիսի 1-ին, Բոմբեյում, ուր տեքստիլ բանվորների ընդհանուր

գործադուլ տեղի ուներ, անգլիական ազենտները մահ-
մեղականներին սրեցին ինդուսների դեմ, վորպեսզի
գործադուլը խափանեն և հնարավորութուն չտան
Բոմբեյի պրոլետարիատին աշխատանքի միջազգային
տոնը տոնելու: Յերեք որվա ընթացքում այնտեղ
սպանվեցին 21 և վիրավորվեցին 200-ից ավելի մարդ:

Սակայն Վերսալի հաղթողների արյունաբլուրից
իբրև ամենաշոշափելի որինակ կարող ե ծառայել
Չինաստանը: Առաջ Զան-Չո-Նինի հետ, հետո գոմինդա-
նական բուրժուազիայի և նրա զենեքալների հետ միա-
սին ֆրանսիացիք, անգլիացիք, յապոնացիք և ամերի-
կացիք բազմաթիվ բանվորներ և գյուղացիներ վոչնչա-
ցրին: 1927 թ. մարտի 25-ին անգլիացիք ծովից ուժա-
կոծեցին Նանկին քաղաքն և կոտորեցին 2.000 մարդ:
1927 թ. դեկտեմբերին Կանտոնի կոմունան քար-
քանդելիս, չինական սպիտակ-գվարդեյականներն իմ-
պերիալիտների ոգնությամբ 5.000-ից ավելի մարդ
սպանեցին:

II. ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԻ ՀԱՆԴԵՊ

ԻՄՊԵՐԻԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ՆԵՐՃԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Կապիտալիստական յերկրների տիրող դասակար-
գերի միջև հարատև բարեկամական հարաբերություն-
ներ չեն կարող տեղի ունենալ: Պատմության մեջ
շատ որինակներ կան յերբ երեկվա բարեկամներն ու
դաշնակիցները մահացու թշնամիներ եյին դառնում
և իրար դեմ պատերազմ սկսում: 1815 թ. Անգլիան
միացավ Գերմանիայի և Ռուսաստանի հետ ընդդեմ
Ֆրանսիայի: 1855 թ. Անգլիան և Ֆրանսիան պատե-
րազմում եյին Ռուսաստանի դեմ: Շատերը հիշում են
դեռ 1904 — 05 թ. ռուս-յապոնական պատերազմը:

Կապիտալիստական պետությունների փոխադարձ
հարաբերությունների այդ անկայունության պատճառ-
ները կայանում են նրանում, վոր կապիտալիստական
իրավակարգը շարունակ ծնեցնում ե առանձին պե-
տությունների՝ արդյունաբերական, առևտրական և
ֆինանսական բուրժուազիայի կամ այդ պետություն-
ների խմբավորումների միջև մրցակցութուն և շահերի
ներհակութուն: Յերբ մի քանի պետությունների
կապիտալիստների շահերը միառժամանակ համապա-
տասխանում են, նրանք միասին պատերազմ են
սկսում ընդհանուր թշնամու դեմ: Պատերազմը վեր-

Հանալուց հետո նախկին դաշնակիցների միջև ներհակություններ, հակասություններ են ծագում և ահա նոր պատերազմ է պատրաստվում նրանց մեջ, վորոնք քիչ առաջ կապված էին դաշինքով և պայմանագրերով։

Նույնը պատահեց և Անտանտի պետություններին, վորոնք 1914 թ. Գերմանիայի և մյուս կենտրոնական պետությունների դեմ միասնական ֆրոնտով էին կռվում։

Բոլորի աչքի առաջ տարեց տարի ուժեղանում է ամենախոշոր կապիտալիստական յերկրների — Անգլիայի և Միացյալ Նահանգների փոխադարձ թշնամանքը։ Ամերիկական ապրանքները յետպատերազմյան շրջանում դուրս մղեցին անգլիական ապրանքները ամերիկական շուկայից և հաշոգությամբ մրցում են նրանց դեմ Հնդկաստանում, Չինաստանում, Ավստրիայում և Հար. Աֆրիկայում, ուր առաջ իշխում էին անգլիացիք։ Գլխավոր պատճառը նրանումն է, վոր Ամերիկան ավելի եժան է արտադրում։ Միացյալ Նահանգների արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերում աշխատանքի արտադրողականությունը միջին հաշվով $2\frac{1}{2}$ անգամ ավելի բարձր է, քան Անգլիայում։ Այդպես, որինակ, պողպատի արդյունաբերության մեջ բանվորի զուտ արտադրանքը մի տարվա ընթացքում հավասար է 221 ֆունտ ստերլինգի,* իսկ ամերիկական բանվորներին — 612 ֆ. ստերլինգի։ Մ. Նահանգներն այժմ յերեք անգամ ավելի շատ ապրանքներ են արտահանում

* 1 ֆ. ստերլինգը = 9 ու. 42 կ. վոսկով։

Հնդկաստան, քան պատերազմից առաջ։ Անգլիական ներմուծումը Չինաստան և Յապոնիա յերկու անգամ պակասեց, իսկ Ավստրալիայում պակասեց համարյա 20%։ Արտահանման այդչափ կրճատումը կորստաբեր ազդեցություն է անում անգլիական արդյունաբերության վրա և իր ուժեղացող հակառակորդի վերաբերմամբ թշնամանք է առաջ բերում։

Անգլիան և Միացյալ Նահանգները կատաղի պայքար են մղում նաև հումքի համար, մանավանդ այնպիսի կարևորագույն հումքի, ինչպիսին է նավթը, կաուչուկն և բամբակը։ Նավթի արտահանման շուկաների բաժանման համար պայքար են մղում յերկու համաշխարհային հսկաներ — «Ստանդարտ-Ույլ», վոր պատկանում է ամերիկական կապիտալիստներին, և անգլո-հոլլանդական տրեստ «Ռոյալ Դեյչ Շելլ»։ Այդ յերկու տրեստները մրցման շնորհիվ ստիպված են նավթի և սրա պրոդուկտների գները իջեցնել։ 1927 թ. հունվարի 1-ից մինչև դեկտեմբերը գներն ընկան 30 — 40%։ Այդ տեսակ պայքարը, վոր մեծ վնաս է հասցնում նավթատերերի գրպանին, վոչ մի լավ բան չի նախագուշակում։

Ամերիկան գործադրում է կաուչուկի համաշխարհային արտադրության ավելի քան 75% և ստիպված է դա գնելու Անգլիայում, վորին պատկանում է կաուչուկի պլանտացիաների մեծ մասը։ Կաուչուկի գինը վորոշ բարձրության վրա պահելու համար անգլիացիք սահմանափակեցին կաուչուկի արտադրությունը։

Այն ժամանակ ամերիկացիք միավորեցին բոլոր գնողներին վորպեսզի անգլիացիներին ախորժակները չափավորեն: Բացի դրանից ամերիկացիք այնուհետև ինքնքսկսեցին բացնել կառուչուկը Աֆրիկայի և Հարավային Ամերիկայի սեփական պլանտացիաներում, վորպեսզի ազատվեն անգլիական կախումից: Նմանապես Ամերիկայում սկսեցին ոգտագործել հին, բանացրած ուտիւնը:

Մ. Նահանգներն իր հերթին Անգլիային բամբակ են մատակարարում: Անգլիայի տեքստիլ ֆաբրիկներում մշակվող բամբակի համարյա յերեք քառորդ մասը ստացվում է Ամերիկայից: Այժմ Անգլիացիք իրենց գաղութներում ուժգին զարգացնում են բամբակաբուծությունը. դա, իհարկե, հարվածում է ամերիկական բամբակագործների շահերին:

Հետագա մրցակցությունը դրամական կապիտալներն արտահանելու ուղիով է առաջ գնում: Մ. Նահանգներն այնպես շատացրին կապիտալների արտահանումը, վոր այդ կողմով տիրապետող դիրք գրավեցին Յեվրոպայում, լատինական Ամերիկայի յերկրներում, Յապոնիայում, Չինաստանում և Կանադայում:

Այդ բոլորին ավելանում է ծովերի վրա իշխելու համար մղած պայքարը: Մտաբերենք, վոր համաշխարհային պատերազմում Անգլիայի մասնակցության գլխավոր պատճառներից մեկն էր՝ գերմանական նավատորմիղի աճող ուժից վախենալը: Այժմ նրա հակառակորդն են հանդիսանում Միացյալ Նահանգները՝

1922 թ. Վաշինգթոնում կայացավ ծովային զինավորման վերաբերյալ կոնֆերենցիա Անգլիայի, Յապոնիայի և Մ. Նահանգների մասնակցությամբ: Այդ կոնֆերենցիային Մ. Նահանգներն աշխատում էին զրահանավերի թվով հավասարվել Անգլիայի հետ: 1927 թ. ամերիկացիների առաջարկությամբ ժընևում յերկրորդ կոնֆերենցիա հրավիրվեց, ուր ամերիկացիք պահանջում էին նաև զրահանավերի թիվը հավասարեցնել: Սակայն Անգլիան չդիջեց և այդ բոպելից զինավորման տեսչն ավելի սաստկացավ:

1928 թ. հունվարի 23-ին ամերիկական ադմիրալ Պլենկետտ հզոր նավատորմիդ կառուցելու անհրաժեշտության մասին Նյու-Յորկի ազգային-հանրապետական ակումբում մի ճառ արտասանեց: Նա հայտարարեց — «Պատերազմի վտանգը շատ ավելի մոտ է այժմ քան յերբեկցե, վորովհետև մենք հետևում ենք մրցակցության առևտրական քաղաքականության և մյուս ազգերին յես ենք մղում: Այդ տեսակ քաղաքականությունը անխուսափելի կերպով պատերազմ է առաջ բերում, իսկ յեթե չեք ցանկանում պատերազմել, ապա դարձեք վորդ և հողի մոտակա ճեղքը մտեք: Մինչև վոր դուք մրցում եք ովկիանոսների վրա գերիշխողություն ձեռք բերելու համար, դուք անպայման ստիպված կլինիք պատերազմել. դա նույնքան ճիշտ է ինչպես և այն՝ վոր դուք այս բոպելին նստած եք այս սենյակում»: Ավելի պարզ անկարելի յե ասել:

Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Իտալիայի միջև պայքար ե մղվում Միջերկրական ծովի վրա իշխելու համար։ Միջերկրական ծովի վրա գերիշխանութունը Անգլիային հարկավոր ե նրա համար, վորպեսզի ապահովի Հնդկաստանի և հնդկական ծովեզրի գաղութների ուղին։ Ֆրանսիայի համար — աֆրիկական իշխումների ուղին՝ Ալժիրի, Մարոկկոյի, Թունիսի և Սվեզի ջրանցքով դեպի Հնդկա-Չին ու Մադագասկար։ Փաշտակաւ գիւտատոր Մուսսոլինին յերազում ե հին Հռոմի հոյակապությունը վերականգնել և Իտալիայի ազդեցությունը Բալկանների, Հյուս. Աֆրիկայի և Մերձավոր-Արեւելքի վրա տարածել։ Իտալիան հուժքի կողմից, մանավանդ ածուխի, նավթի և յերկաթի հանքի կողմից աղքատ ե. նրա ազգաբնակչությունը սաստիկ աճում ե, նրա գաղութները բաւականություն չեն տալիս իր լայնացած արդյունաբերության ապրանքները արտահանելու համար։ Իտալիայի շահերը ընդհարվում են Ֆրանսիայի շահերի հետ, իսկ Բալկաններում նաև Հարավսլավիայի շահերի հետ, վորին պաշտպանում ե Ֆրանսիան։ Փաշտակաւ միլիցիայի որդան «Սանտա միլիցիա» 1927 թ. վերջը գրում եր. — «Ֆրանսիան պետք ե պարզ ըմբռնի, վոր Իտալիան չի ցանկանում խեղդվել չափազանց նեղ սահմաններում և վոր Միջերկրական ծովը, վոր պատկանում եր Հռոմին, հանդիսանում ե իբրև ապագա իտալական կայսրության բազա։ Յեթե այդ հարցը հարկավոր ե վճռել պատերազմով, ապա թող Ֆրանսիան իմանա, վոր այն ժողովուրդը, վոր ոժ-

տված ե ամենահարուստ եներգիայով, համոզված ե իր հաղթության մեջ։ Իտալացիք պատրաստ են հետևելու իրենց առաջնորդի կոչին»։ Այս խոքերն ել բավական պարզ են։

Գերմանական իմպերիալիզմը չհաշտվեց Վերսալի պայմանագրի հետ և զինվում ե, վորպեսզի հարկավոր ըուպելին անցնի այն հակառակորդի կողմն, վորը՝ կապահովի նրան իր գաղութների վերադարձը, արևելյան և արևմտյան սահմանների հարցի վերաբնությունը, և կազատի նրան միլիարդների հատուցումներից։ Գերմանիան խաղում ե Անգլիայի և Ֆրանսիայի, Անգլիայի և Միաց. Նահանգների հակառակությունների վրա։ Միաժամանակ նա հաճույքով համաձայն ե, վորոշ պայմաններով, Խորհրդային Միության դեմ յեւնել։

Հեռավոր արևելքում պայքար ե մղվում Խաղաղ Ովկիանոսի վրա գերիշխելու համար, զլխավորապես չինական շուկայի համար։ Այստեղ ընդհարվում են Յապոնիայի, Անգլիայի և Միաց. Նահանգների շահերը։

ԶԻՆԱՎՈՐՄԱՆ ՏԵՆԴԱՅԻՆ ՄԲՅՈՒՄՆ

Այս փաստերը լիովին բավական են վորպեսզի պատշաճ կերպով գնահատենք պետությունների գործակցության անկեղծությունը Ազգերի Լիգայում և Թղթի վրա պատերազմը դատապարտող Կեղոզի պալատի արժեքը։ Իրոք այժմ գինավորման այնպիսի տենդային մրցումն ե կատարվում, վոր 1914—18 թ.թ. պատերազմի դրդիչները յերազում անգամ չեյին կարող տեսնել։

Ահա թվանշանները. — 1913 թ. Ֆրանսիայի ռազմական ծախքերը 280 միլիոն դոլլար ելին կազմում. 1926 թ. — 408 միլիոն դոլլար: Անգլիան առաջ ծախսում էր 375.400.000 դոլլար, այժմ 559.300.000 դոլլար. Իտալիան — 125.100.000 և 260.200.000, Միացյալ Նահանգները — 293.600.000 և 781.000.000, Յապոնիան — 58.600.000 և 226.900.000 դոլլար: Գերմանական զորքի (այժմ 100.000 մարդ) ծախքերը 800 միլիոն մարկ ավելի յե, քան 1913 թ., յերբ գերմանական զորքը բաղկացած էր 600.000 մարդուց:

Մանավանդ աչքի յե ընկնում Անգլիայի և Միացյալ Նահանգների ծովա-ռազմական ծախքերը: 1913 թ. Անգլիան ծախսում էր 236.700.000 դոլլար, 1928/29 թ. 286.500.000 դոլլար, իսկ Միացյալ Նահանգները — 141.600.000 և 391.100.000 դոլլար:

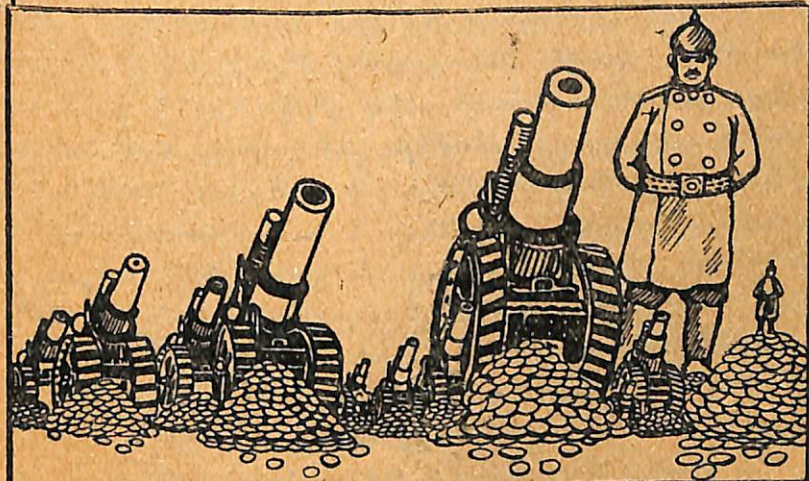
Ըստ անգլիական «Ստատիստ»-ի 1926 թ. մարտի 24-ի տվյալների, Միացյալ Նահանգները ազաբնակչության մի մարդու վրա ծախսում են տարեկան 14 ռուբլի, Անգլիան — 27 ռուբլի, Ֆրանսիան — 18 ռուբլի, Իտալիան — 12 ռուբլի: Ըստ նույն տվյալների, ԽՍՀՄ ծախսում է 6 ռուբլի, սակայն այդ թիվը չափազանցված է:

Հինգ գլխավոր պետությունների (Ֆրանսիայի, Անգլիայի, Իտալիայի, Մ. Նահանգների և Յապոնիայի) ցամաքի զորքերում 1913 թվին կային 1.827.000 մարդ, իսկ 1928 թ. 2.077.000 մարդ: Այստեղ պետք է ավելացնել 20.000.000 պահեստի զինվորական ծառայողներ: Այդ չորս պետություններում (բացի Յապոնիա-

յից) կան 3.500.000 ֆաշիստական զինվորական միությունների անդամներ, վորոնք պատերազմի դեպքում բոլորովին պիտանի կադր են կազմում:

Իմպերիալիստներն իրենց տրամադրությունն տակ ունեն նորագույն տեխնիկայի բոլոր հաջողությունները:

Պետությունների ռազմական ծախքերը 1913 և 1928 թ. թ.

1913	1928	1913	1928	1913	1913	1928	1913	1928
Ֆրանսիա		Անգլիա		1928	Հ. Ամերիկայի		Գերմանիա	
				Իտալիա	Միաց.-Նահ.			

Բացի տանկերից, վոր չայն ծավալ ստացան համաշխարհային պատերազմի վերջը, զորքերում մտցված են արագաշարժ տանկետներ, վոր մի ժամվա ընթացքում 50 կիլոմետր են անցնում: Գործադրվում են նաև

Ջրհողային տանկեր, վորոնք թե ցամաքի վրա և թե ջրի տակ կարող են շարժվել: Շատ ավելի կատարելագործված է ավիացիան: Պատերազմի առաջին կիսամյակին ավիացիայի արդյունաբերությունը կարող է մինչև 100.000 այերոպլան տալ:

Սոսկալի դժբախտություններ է սպառնում պատերազմի քիմիական միջոցների գործադրությունը: Ռազմական գործողությունները հայտարարելիս մեծաքանակ ուսային եսկադրաներ թռիչք են գործելու դեպի հակառակորդի հեռավոր թիկունքը և քաղաքների և գյուղերի վրա թափելու յեն հրկիզիչ, թունավոր, խեղդիչ, ծխահար, պայթուցիկ և այլն ուռմբեր: Մշակվում են թշնամու յերկրներում համաճարակներ տարածելու դիվական պլան: Խաղաղ բնակչությունը սպառնում են տիֆի և խոլերայի համաճարակներ՝ շնորհիվ թունավորված գետերի և հորերի: Նրան սով է սպառնում, վորովհետև մշակվում է ցանքսերը վոչնչացնելու (այերոպլաններից վնասիչներ ցրելու միջոցով) պլանը: Սպառնում է ժանտախտը — մտադրվում են այերոպլաններից ժանտախտով վարակված մկներ վայր գցել և այլն:

Յեվ այդ բոլորը — հանուն բուրժուազիայի վոսկու, հանուն բուրժուազիայի գերշահույթների:

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՖՐՈՆՏ ԸՆԴԴԵՈՒ ԽՍՀՄ

Համաշխարհային բուրժուազիան չհաշտվեց և յերբեք էլ չի հաշտվի Խորհրդային Միության գոյության հետ:

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը նյութական անագին վնաս հասցրեց արտասահմանյան կապիտալիստներին: Ճարական Ռուսաստանը կիսագաղութ եր ներկայացնում արտասահմանյան՝ գլխավորապես Ֆրանսիայի, Անգլիայի և Գերմանիայի՝ առևտրական, արդյունաբերական և ֆինանսական կապիտալի համար:

Ճարական կառավարության որոք ոտարագիներն ընդարձակ չափով շահագործում էյին Ռուսաստանի հողի խորքերը: Նրանց եր պատկանում Դոնբասի շախտաների, Կրիվորոգի հանքերի, Բագվի և Դրոգնիի նավթի, Ուրալի և Սիբիրի վոսկու և պլատինի հարստությունների մեծ մասը: Այժմ այդ բոլոր հարստությունները ազգայնացված են և գտնվում են Խորհրդային Իշխանության ձեռքում, վորը ի չիք հայտարարեց ցարական և ժամանակավոր կառավարության պատերազմական և նախապատերազմյան պարտքերը (12 միլիարդ ուրբլի վոսկով):

ԽՍՀՄ դոներն այժմ ել վակ չեն ոտար պետությունների համար: Սակայն մենք վորոշ պայմաններ ենք դնում նրանց առաջ: ԽՍՀՄ մեջ թույլ է տրված ներմուծել արտասահմանյան լոկ այնպիսի ապրանքներ, վորոնց ներմուծումը վոչ միայն չի թուլացնում, այլ ընդհակառակն, նպաստում է Խորհրդային արդյունաբերության և գյուղական տնտեսության պլանային և արագ ինդուստրիալիզացիային: Այդ տեսակ ապրանքների թվին են պատկանում մեքենաները, վորոնց մենք դեռ անկարող ենք մեր սեփական միջոցներով

շինել, ծանր ինդուստրիայի համար հարկավոր սարքավորումը և այլն: Արտաքին առևտրի մոնոպոլիայի ամբողջ սխառմը կառուցված է խՍՀ Միությունը արտասահմանի կախումից ազատագրելու և աստիճանաբար եկոնոմիական լիակատար ինքնուրույնության անցնելու վրա: Այդ տեսակ տնտեսական քաղաքականություն, իհարկե, դուր չի գալիս արտասահմանյան կապիտալիստներին:

Մենք այժմ ել չենք մերժում ոտարազգի կապիտալիստներին կոնցեսիաներ վերցնել՝ հողի խորքերը, անտառներն և ուրիշ բնական հարստությունները մշակելու համար: Սակայն այդ կոնցեսիաների անժխտելի պայմանն է — վորպեսզի նրանք շահավետ լինեն մեր ժողովրդական տնտեսության համար, վորպեսզի աշխատանքի կողեքսը պահպանվի և այլն: Այդ պայմաններն ամենևին չեն համապատասխանում ոտարազգի կապիտալիստների գաղութային ախորժակներին:

Բայց միջազգային բուրժուազիայի՝ խՍՀՄ դեմ տածած թշնամանքի գլխավոր պատճառը — Հոկտեմբերի հեղափոխական ազդեցությունն է ամբողջ աշխարհի կեղեքված և լլկված մասսաների վրա:

Ահա Հոկտեմբերի հեղափոխությունից հետո կապիտալիստական և գաղութային յերկրներում տեղի ունեցած հեղափոխական ապստամբությունների չափազանց համառոտ, վոչ լրիվ ցանկը. —

1918 թ. Ֆինլյանդիայում կատարվեց պրոլետարական հեղափոխություն, Յապոնիայում — սովի ապստամ-

բություններ, Ավստրիայում և Գերմանիայում — հեղափոխություններ: 1919 թ. — Բերլինի պրոլետարիատի կռիվները սոցիալ-դեմոկրատական կառավարության և կազերի զենեռալների դեմ, խորհրդային հանրապետությունների հայտարարումն Վենգրիայում և Բավարիայում, ապստամբություններ Հյուսիսային Բեռլայում, Կորեայում, Յեզիպոսում, Հնդկաստանում: 1920 թվին — ազգային հեղափոխություն Տաճկաստանում, արդյունաբերական և գյուղատնտեսական բանվորների ձեռքով ֆաբրիկների և գործարանների ու կալվածների գրավումն Իտալիայում: 1921 թ. — բանվորական ապստամբություն Գերմանիայում: 1923 թ. — ապստամբություններ Բոլղարիայում և Կրակովում, հեղափոխական կռիվներ Սալոնիկայում և Թյուրինգիայում: 1924 թ. — ապստամբություններ Եստոնիայում, Թաթարբուհարում (Ռուսիին) և Հնդկաստանում: 1925 թ. — ապստամբություններ Մարոկկոյում և Սիրիայում: 1926 թ. — մասսայական հուզումներ Կորեայում, ընդհանուր և հանքափորների գործադուլը Անգլիայում: 1927 թ. — ապստամբություններ Վեննայում և Ինդոնեզիայում: 1928/29 թ. — նեգրների ապստամբությունը Փրանսիական Կոնգոյում, Բերլինի բանվորների հերոսական պայքարը մայիսմեկյան բարիկադների վրա 1929 թ.: Համաշխարհային իմպերիալիզմի համար ահազին վտանգ է ներկայացնում չինական մեծ հեղափոխությունը, վոր սկսվել է 1925 թվից և մինչև որս ել սպառնալիքի տակ է պահում կապիտալիստական աշխարհին:

1929 թ. գարնան Հնդկաստանում բարձրացած նոր հեղափոխական ալիքը, վորին գլուխ ե կանգնած արդյունաբերական պրոլետարիատը:

Կապիտալիստական աշխարհի ե մեր փոխադարձ հարաբերությունները յերեք շրջան անցան: Առաջին շրջանը՝ 1918 թ. — 1921 թ. իմպերիալիստների ակնհայտ զինված կռիվ շրջանն ե Խորհրդային պետության դեմ: Այդ արշավանքը սկսեցին Գերմանիան ե Ավստրիան, վորոնք գրավեցին Ուկրաինան, Բելոռուսիան ե Մերձ-Բալտիկը: Սակայն Գերմանիայի ե Ավստրիայի ռազմական խորտակումից ե հեղափոխությունից հետո, նրանք շտապ ազատեցին գրաված շրջանները: Ռուսաստանի նախկին դաշնակիցները — Ֆրանսիան, Անգլիան, Միացյալ Նահանգները ե Յապոնիան խուժեցին հյուսիսից, Արևմտագերմանի ե Մուրմանի վրայով, գրավեցին Հարավային Ուկրաինան ե Ղրիմը, Անդրկովկասն ե Թուրքեստանը, յապոնական բանակը գրավեց Հեռավոր Արևելքը: Նրանք աջակցում եին փողով ե զենքով Դենիկինի, Վրանգելի, Յուդենիչի, Կոլչակի, Պետլյուրայի ե այլն սպիտակ բանակներին, կազմակերպեցին Չեխ-Սլովակների ապստամբությունը, Յարոսլավլի ապստամբությունը, դավադրություններ ե մահափորձեր Մոսկվայում ե Լենինգրադում: Սակայն արտասահմանյան իմպերիալիստների ե ռուս հակահեղափոխականների — զրանց մեջ հաշված նաև մենշևիկներին ե եսերներին — միասնական ֆրոնտը խորտակվեց շնորհիվ Կարմիր Բանակի ե ամբողջ բանվոր

դասակարգի անորինակ հերոսության: Հարավային Ուկրաինայում ե Ղրիմում իմպերիալիստների անհաջողությանը նպաստում եր ոտարագրի զինվորների ե մատրոսների յեղբայրական համամտությունն, վորոնք հրաժարվեցին կռվել ռուսական հեղափոխության դեմ: Բայց իմպերիալիստական այդ ավազակային հարձակման հետևանքով մենք սովինք հսկայական զոհեր — կոտորվեցին տասնյակ հազարավոր բանվորներ ե գյուղացիներ, չհաշված տասնյակ միլիարդների հասնող նյութական կորուստը:

Հասավ յերկրորդ շրջանը, այսպես կոչված շունչ պոնելու շրջանը: Յեվրոպական պետությունները ճանաչեցին Խորհրդային Միությունը ե իրենց դիպլոմատիական ներկայացուցիչներին Մոսկվա ուղարկեցին, նրանք փոխեցին տակտիկան, հուսալով, վոր մենք անկարող կլինենք վերականգնել քայքայված տնտեսությունը: Յեվ վաղ թե ուշ ինքներս կգնանք ե գլուխ կխոնարհենք կապիտալիզմի առաջ: Սակայն այդ ել չոգնեց: Բուրժուազիան համոզվում ե, վոր նա սխալվել ե: Մենք վոչ միայն վերականգնեցինք պատերազմի ե ոտարների ներխուժման հետևանքով քայքայված մեր տնտեսությունը, վոչ միայն հասանք նախպատերազմյան մակարդակին, այլ նրանից նույնիսկ առաջ անցանք: ԽՍՀՄ տնտեսական զարգացումն ավելի արագ ե ընթանում քան արտասահմանյան յերկրներում, իսկ աշխատանքների իրագործվող հինգամյա պլանը խոս-

տանում է սոցիալիստական շինարարության արտա-
սովոր բարգավաճում:

Յերրորդ, ներկա շրջանը սկսվում է 1927 թվից,
անգլո-խորհրդային հարաբերությունների խզման մո-
մենտից: ԽՍՀՄ դեմ նորից սաստկացան պրովոկա-
ցիաները. դավադրություններ, մահափորձեր, զրպար-
տության նոր հեղեղներ կապիտալիստական և սոցիալ-
դեմոկրատական մամուլի մեջ սկսեցին իրար հաշորդել:
Միջազգային բուրժուազիայի մտադրությունները ամե-
նապայծառ կերպով արտահայտված է ֆրանսիական
մարշալ Ֆոշի՝ անգլիական «Րեֆերի» թերթի թղթակցի
հետ ունեցած զրույցի մեջ 1927 թ. ոգոստոսին:
Ֆոշը հայտարարեց, վոր յեթե 1919 թ. նրան ազա-
տություն տային, նա անմիջապես վերջ կդնեք ու-
սական հեղափոխության, կգինեք Ռուսաստանի հարևան
ազգերին և մի հարվածով կշարդեր նրան: «Դժբախ-
տաբար, — ավելացրեց Ֆոշը, — ինձ թույլ չտվին գոր-
ծել»: Նա պատմեց նաև, վոր հանդիպել է քաղաքա-
կան գործիչներից մեկին, վորը իր ժամանակ հակա-
ռակ եր նրա պլանին: Այժմ նա շատ ափսոսում է
վոր չհամաձայնվեց ամբողջ աշխարհում բոլշևիզմը
վոչնչացնելու առաջարկին: «Սակայն այժմ ել ուշ չե, —
նկատեց Ֆոշը, — հարկավոր է միայն պայմանավորվել
Անգլիայի հետ»:

Այդպիսի պայմանավորում տեղի ունեցավ 1928 թ.:
Նա կոչվում է անգլո-ֆրանսիական գործակցություն
և վերացնում է այդ յերկու իմպերիալիստական պե-

տությունների միջև մի շարք տարաձայնություններ՝
յեվրոպական հարցերում և սպառազինման վերաբեր-
յալ, և մի ծայրով ուղղված է Միացյալ Նահանգների,
իսկ մյուս ծայրով՝ ԽՍՀՄ դեմ:

Բանվորական կառավարության կազմակերպումն
Անգլիայում՝ 1929 թ. մայիսի 30-ի ընտրություննե-
րից հետո՝ հավանորեն կվերականգնի դիպլոմատիա-
կան հարաբերությունները ԽՍՀՄ հետ: Սակայն բան-
վորական կառավարության՝ 1924 թվի «խաղաղ գործ-
նեյության փորձը ցույց է տալիս (այն ժամանակ
Մակդոնալդը առաջարկում եր կառուցել ռազմական
նավատորմիդ՝ գործադրկության դեմ՝ «պայքարելու
պատրվակով»), վոր միջազգային պարագաներում վոչ-
ինչ եյական փոփոխություններ չի կարելի սպասել:
Ինչպես և մինչև այժմ, մենք պետք է զգաստ լինենք,
վորովհետև II Խառնացիոնալը, վորին պատկանում
է անգլիական բանվորական կուսակցությունը, իմպե-
րիալիստների ամենագործունյա ագենտներից մեկն է
հանդիսանում նոր պատերազմներ նախապատրաստելու
գործում:

ԲՈՒՐՃՈՒՄՋԻՍՏԻ ԱՎԱՆԳԱՐԴԸ

ԽՍՀՄ դեմ պատերազմի անմիջական սպառնալիքն
ծագում է մեր արևմտյան սահմանակից պետություն-
ներից — Ֆինլյանդիայից, Եստոնիայից, Լատվիայից,
Լեհաստանից և Ռումինիայից: Այդ յերկրները լոկ

Թղթի վրա յեն անկախ, իսկ եկոնոմիական և քաղաքական տեսակետից նրանք իրոք կախումն ունեն Անգլիայից և Ֆրանսիայից:

Նստոնիայում բանկային և արդյունաբերական կապիտալները ամբողջապես կախումն ունեն անգլիական կապիտալից. Նստոնիայի զինավորումը անգլիական է: Այժմ Նստոնիան ձեռնարկում է ստրատեգիական յերկաթուղիների կառուցման: Ֆինլանդիան փոխարինում թյուններ է ստանում Անգլիայից. իր զորքի և նավատորմի ղեկավարումը թյունը հանձնարարել է Անգլիային: Լատվիայում ստեղծվել է անգլիական բազա, փորպեսզի հենց այնտեղ պատրաստվեն այբրոպլաններ, հիդրոպլաններ և ռազմական պաշարներ: Ամեն տարի անգլիական նավատորմի ղեկայեցում է բալթիական պետութթյունների նավահանգիստները և մանյովրներ է կազմակերպում Բալտիկ ծովում — ռազմական գործողութթյունների այդ ապագա թատերաբեմում:

Ռումինիայում և Լեհաստանում գերիշխում է ֆրանսիական ազդեցութթյունը: Ֆրանսիական պարլամենտի կոմունիստական պատգամավոր ընկ. Կաշենը 1928 թ. դեկտեմբերի 4-ին արտասանած ճառում մի շարք փաստեր բերեց, թե ինչպես Ֆրանսիան աջակցում էր Լեհաստանին՝ լեհ-խորհրդային պատերազմի ժամանակ 1920 թ.: Նա, Վարշավայի ֆրանսիական զինվորական միասիայի սպա Ուլիիե դ'Ետշեգոենի «Լեհաստան» վերնագրով զրքից հատվածներ բերեց, ուր ասված է. —

«Մեզ վրա թանգ նստած դաշնակցին մեր բացթողած գումարները միլիարդների յե հասնում (ֆրանկներով): Նախ հիշեցնենք 1920 թ. դարնան, Գալլերի բանակի համար կատարած ծախքերը. — Ֆրանսիան լեհական կառավարութթյանը տվեց 327.500 հրացան, 2.800 պուլեմյոտ, 42.000 ատրճանակ, 518.000.000 փամփուշտ, 1494 թնդանոթ, 10.000.000 ռումբ, 350 այբրոպլան, 250 ավտոմոբիլ, 800 բեռնավտոմոբիլ, 4.500 պավոդկա, դաշտային բուժարաններ, սպիտակեղեն, շինելներ և այլն և այլն: Յերեք ամսից հետո լեհական զորքի ընդհանուր փախստի ժամանակ այդ բոլոր ռազմամթերքը թողեցին բոյլշևիկների ձեռքին: Հարկավոր յեղավ այդ բոլորը փոխարինել իհարկե Ֆրանսիայի հաշվին: Յեթե ավելացնենք դրա վրա մեր բարեսիրտ և վատատեղյակ պարլամենտի բացթողած կրեդիտները, կտեսնենք, վոր նրանց տվել են 1920 թ. 400.000.000, 1921 թ. 400.000.000, 1922 թ. 600.000.000, 1923 թ. մարտին — 400.000.000, հունիսին — 100.000.000 ֆրանկ»:

Ֆրանսիական կառավարութթյունը շարունակում է Լեհաստան, Ռումինիա և ուրիշ յերկրներ մեծ քանակութթյամբ գնք ուղարկել: Լեհաստանի համար Շնայդերի գործարանը պատրաստում է գնք, Ռենոյի գործարանը — ավտոպուլեմյոտներ և այբրոպլանի մոտորներ և այլն: Լեհաստան գնք ուղարկելու համար Շերբուրգում կա ծովային բազա և բացի այդ նոր բազաներ են ստեղծվում Մերձբալտիկում և Սալոնիկում:

ԽՍՀՄ դեմ Լեհաստանի ռազմական պատրաստու-
թյուններն ուժեղացան 1926 թ. Պիլսուդսկու կատա-
րած ֆաշիստական հեղաշրջումից հետո: Լեհաստանի
զինվորական կլիկան և կալվածատերերը, վորոնք յերա-
զում են Բելոռուսիայի, Վալինիայի, Կիևշինայի և Պա-
դոլիայի գյուղացիներից յես իսկ իրենց նախկին կալ-
վածները, պահանջում են Լեհաստանի 1772 թվի
սահմանների վերականգնումն—Մեծ Լեհաստանի ստեղ-
ծումն Բալտյան ծովից մինչև Սև ծովը: Անցյալ տարի
Վալինիայի վայելողա Յուզեֆսկու հայտարարած պա-
հանջը՝ վորպեսզի Խորհրդային Ուկրայինան միացվի Լե-
հաստանի հետ, Լեհաստանի մերժումը՝ մեր դեմ չհար-
ձակվելու ախտը ստորագրելու, սպիտակ եմիգրանտ-
ներին հովանավորելը՝ մեր դիպլոմատիական ներկայա-
ցուցիչների վրա մահափորձ կատարելու դեպքերում,
լեհական պաշտոնական անձանց մասնակցությունը
պետլյուրականների և վրացի մենշևիկների յերույթնե-
րում, լեհական բուրժուական և «սոցիալիստական»
մամուլի լկտի տոնը, բելոգվարդեյական տեռորիստ
Վոյցեխովսկու վրա կատարած դատի կոմեդիան և այդ
դատավճռի՝ վերջերս արած կրճատումը — այդ բոլորը
ցույց են տալիս, վոր պաների Լեհաստանի կողմից պա-
տերազմի վտանգը սաստկանում է:

Ռումինիան, վոր կապված է Ֆրանսիայի և Լեհաս-
տանի հետ ռազմական պայմանագրերով, նույնպես
մատակարարվում է ֆրանսիական վոսկով և գենքով:
Ֆրանսիական իմպերիալիստներին ԽՍՀՄ դեմ դալիք

պատերազմի համար թնդանթի մտացու տալով, ռու-
մինական կառավարությունը հույս է տածում վերջ-
նականապես գրավել Բեսարաբիան, համառորեն մեր-
ժելով Բեսարաբիայի ազգաբնակչության համաժողո-
վրդական քվեարկություն կատարելու մեր առաջարկը,
թե ում կողմն է ցանկանում նա մնալ — Ռումինիայի
թե ԽՍՀՄ:

Ռումինո-լեհական դաշնի առթիվ Բուխարեստի
բուրժուական «Ունիվերսալ» թերթը 1928 թ. հոկ-
տեմբերի 2-ին գրում էր. —

«Լեհաստանի և Ռումինիայի միջև կոնտակտը հաս-
տատված է: Մեր դերը կայանում է նրանում, վոր-
պեսզի ճակատից հարվածենք Ռուսաստանը և դիմա-
դրենք՝ մինչև վոր շահագրգռված մեծ պետություն-
ները վրա կհասնեն: Բայց վորովհետև թվով մենք միշտ
զիջելու յենք Ռուսաստանին, ինչ գնով ել վոր լինի՝ մեզ
անհրաժեշտ է ռազմական ամեն տեսակի մատերիալ,
ամեն աեսակի մեծաքանակ ռազմական մատերիալ»:

Այդ խոսքերումն է գտնվում մեր արևմտյան հա-
րևանների անընդհատ սպառազինման բացատրության
բանալին, վորոնք ամեն կերպ ճգնում են ավելացնել
իրենց զորքի թիվը և լայնացնում են ռազմական ար-
դյունաբերությունը: 1928 թ. ռազմական պիտույք-
ների համար Լեհաստանը ծախսել է 1.025.000.000
զլոտա, կամ իր ամբողջ բյուջեյի 41,3%: Ռումինիան
նույն տարում ծախսել է 49.000.000 զոլլար, կամ
իր բյուջեյի 20,4%:

1923 թ. մինչև 1918 թ. ֆինլանդիայի, Նաուսիայի, Լատվիայի, Լեհաստանի և Ռումինիայի դորքերի թիվը 431.000-ից հասավ 584.500-ի, այսինքն 35% ավելացավ. իսկ ռազմավարությունն անցած պահեստի թիվը կազմում է 4.500.000 զինվոր և ավելի քան 100.000 սպաներ:

Բալտիական յերկրների, Լեհաստանի և Ռումինիայի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունները վոչ միայն չեն պայքարում պատերազմի պատրաստություն դեմ, այլև ամեն կերպ աջակցում են կառավարությունների զինավորման գործին: Իսկ ֆրանսիական սոցիալիստների լիդեր Բոնկուրը բացարձակ վողջունում է լեհական բանակը, վորպես «յեվրոպական քաղաքակրթության ավանպոստ ընդդեմ արևելյան բոյլշևիզմի»:

ԹԻԿՈՒՆՔԻ ՎԵՐԱԲԵՐՑԱԼ ՀՈԳՍԵՐ

Պատերազմի համար բավական չե միայն բանակներ ունենալ: Հարկավոր է ապահովել պատերազմի ժամանակ գործարանների և տրանսպորտի աշխատանքների անընդհատ ընթացքը, հարկավոր է անընդհատ մատակարարել ֆրոնտը մարդկային ժատերիալով, հարկավոր է խաղաղություն պահպանել յերկրի ներսում:

Պատերազմի նախապատրաստման այդ մասը, վոր վոչ պակաս կարևոր է քան զինվելը, բուրժուազիան կատարում է ամենից առաջ համապատասխան ազի-

տացիայի միջոցով: Թատրոն, կինո, զրականություն, մամուլ, դպրոց և յեկեղեցի — ամբողջովին ծառայում են իմպերիալիզմին: Նրանց պաշտոնն է հայրենասիրական գաղափարներ ներշնչել մասսաներին, մանավանդ յերիտասարդության: Մի կողմից սեր են զարթեցնում դեպի հայրենիքը, մյուս կողմից առելություն ցանում դեպի մյուս ազգերը, վորոնք իբր թե մտադիր են խլել նրանց հայրենիքի փառքը, անկախությունը և բարգավաճումը: Ռազմական տրամադրություն պահպանելու համար կազմակերպվում են շքեղ գորահանդեսներ, սաեղծվում են «անհայտ զինվորի գերեզմաններ», մեծ հուշարձաններ, վորոնց տակ թաղած են վորևե ահպում գտնված՝ համաշխարհային պատերազմի զոհերի վոսկորներ: Այդ հուշարձանների մոտ մինիստրներ, գեներալներ և պատգամավորներ բոցավառ ճառեր են արտասանում հանուն «սիրած» հայրենիքի ինքնագոհություն համար:

Սակայն այդ տեսակ ագիտացիան ինկատի ունի խոշոր և մանր բուրժուազիայի համեմատաբար նեղ շրջան: Բանվորների և գյուղացիների հետ, մանավանդ համաշխարհային պատերազմի աղետներից հետո, հարկավոր է ուրիշ լեզվով խոսել: Այստեղ բուրժուազիային ոգնություն են գալիս այսպես կոչված պացիֆիստները (խաղաղության կողմնակիցները) և սոցիալ-դեմոկրատները: Նրանց պաշտոնը կայանում է նրանում, վորպեսզի խաղաղության, զինաթափման և պատերազմի վտանգի դեմ պայքարի վերաբերյալ ֆուգներով

մասսաների ուշադրութիւնը շեղեն պատերազմի պատ-
րաստութիւնից և թուլացնեն նրանց դիմադրութիւնը
իմպերիալիստական նոր դավադրութեանը:

Պացիֆիստները և սոցիալ-դեմոկրատները մասսա-
ներից ծածկում են ամենազլխավորը: Նրանք չեն
ասում մասսաներին, վոր իմպերիալիստական պատե-
րազմը դասակարգային բնույթ է կրում, վոր պատե-
րազմները անխուսափելի յեն՝ քանի գոյութիւն ունի
կապիտալիստական իրավակարգը, վոր նրանց խափա-
նել կարելի չէ՝ միմիայն տապալելով այդ իրավա-
կարգը:

Սոցիալ-դեմոկրատական թերթերը լի յեն հետեյալ
տեսակի լոգունգներով. «պատերազմներն այլևս յեր-
բեք չպետք է տեղի ունենան», «թող կորչի պատե-
րազմը»: Սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւն-
ները ստորագրութիւններ են հավաքում կառավարու-
թիւններին ներկայացնելու դիմումների տակ՝ զինա-
վորումները կրճատելու համար, մասնակցում են այն
ժողովներին, կոնֆերենցիաներին և կոնգրեսներին,
ուր դատապարտում են պատերազմը և ընդունում են
ամեն տեսակ ճոռում բանաձևեր: Մասսաներում վստա-
հութիւն են սնուցանում Ազգերի Լիգայի վերաբեր-
մամբ, քարոզվում է քաղաքացիական խաղաղութեան
մամբ, մի խոսքով արվում է ամեն ինչ, վոր-
պեսզի թագցնեն ապագա զինված ընդհարումների
դասակարգային բնույթը: Սակայն այդ իհարկե չի
խանգարում գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիային, իր

յերկրի ճակատագրի ղեկավարին, նոր զրահանավեր
կառուցել: Ֆրանսիական սոցիալիստները, անգլիական
բանվորական կուսակցութիւնը, II Ինտերնացիոնալի
ուրիշ կուսակցութիւնները նույնպես աջակցում են
զինավորման՝ հետեյալ լոգունգով — «պատերազմ չենք
ուզում, բայց անհրաժեշտ է բուրժուական հայրենիքի
ինքնապաշտպանութիւնը գործողացնել»: Խորհրդային
Միութեան դեմ զրպարտութեան և հալածանքի կամ-
պանիայում սոցիալ-դեմոկրատները իրենց յեռանդով
գերազանցում են բուրժուազիային:

Սակայն լուի ազիտացիայով, վորպես պատերազմի
նախապատրաստման միջոցով, թիկունքի խաղաղու-
թիւնն ապահովելու համար, շատ ել հեռու չես գնա:
Բուրժուազիան հասկանում է այդ և մի շարք միջոց-
ներ է ձեռք առնում բանվորա-գյուղացիական մաս-
սաները սանձհարելու համար այն դեպքում, յերբ
նրանք հեղափոխական դիմադրութիւն ցույց կտան
պատերազմին:

Ամեն տարի բոլոր կապիտալիստական յերկրնե-
րում մեծանում է ֆաշիստական կազմակերպութիւն-
ների թիվը, վորոնք զինված են և վարձատրվում են
կապիտալիստների հաշվին: Այդ կազմակերպութիւն-
ները կրկնակի նպատակ ունին: Խաղաղ ժամանակ
նրանք ծառայում են բանվորական շարժման դեմ
կռվելու համար, գործադուլների ժամանակ շտրեյկ-
բրեխերներ մատակարարելու համար, դեմոնստրացիա-
ներ և ժողովներ ցրելու համար և այլն, հանդիսա-

նալով կողմնակի ապարատ՝ պոլիցիան և ժանդարմերիան ուժեղացնելու համար: Պատերազմի ժամանակ — նրանք պատրաստի կադր են ռազմա-արդյունաբերական ձեռնարկությունները, ջրմուղիները, էլեկտրական կայաններն և յերկաթուղիները պահպանելու համար: Նրանց կարելի չե ոգտագործել նաև անմիջական ռազմական գործողությունների համար: Խտալիայում բացի ֆաշիստական կուսակցությունից, վոր 600,000 անդամ ունի (այդ թվում՝ կանայք կազմում են 75.000), գոյություն ունի նաև հատուկ ֆաշիստական միլիցիա 300.000 մարդուց: Ամերիկայում գոյություն ունեն յերկու գորեղ կուսակցություններ — Կու-կլուկս-Կլան և Ամերիկական Լեգիոն, վորոնք ավելի քան 2.000.000 անդամ ունեն: Միացյալ Նահանգներում ավելի քան 380.000 կանայք կան ֆաշիստական կազմակերպությունների մեջ. դրանք հնչուն անուններ են կրում — «Ամերիկական հեղափոխության դուստրներ», «Արյունուռչտ ամազոնկաների միություն» և այլն: Գերմանիայում «Պողպատի Սաղավարտ», «Յերիտասարդ Գերմանական Որդեն», «Վերվոյլֆ» և այլ կազմակերպություններ միավորում են մոտ 4.000.000 մարդ: Գերմանական «Թագուհի Լուիզայի անվան կանանց միությունը» յերիտասարդ կանանց շրջանում կազմակերպում է հրացանաձգության վարժություններ և ձգտում է, վոր կանանց վրա ևս տարածվի զինվորական պարտադիր վարժությունների վերաբերյալ որենքը: Անգլիայում գոյու-

թյուն ունի «անգլիական ֆաշիստների» միություն, վորը բացարձակ կոչ է անում «գորեղ ուժեր կազմակերպել սոցիալիզմի և բոյլշևիզմի աճող վտանգը վերացնելու համար»: Ֆինլյանդիայում կանոնավոր գործին կից կա և 100.000 ֆաշիստական զինվորներ (շուկուր)՝ զինվորական կազմակերպությամբ, նաև կանացի ֆաշիստական կազմակերպություններ, թվով 40.000 մարդ: Եստոնիայում կա 30.000 կայցելիտ, շուկուրի նմանությամբ, Լատվիայում — 35.000 այգսարգներ: Լեհաստանում կան 24 ֆաշիստական կազմակերպություններ — զինվորների միություն, «Սոկուլ» (բազե) ընկերություն, լեգիոներների միություն, լեհական հանրապետության լեգիոն և այլն: 1928 թ. նրանց անդամների թիվը հասնում էր 150.000 մարդու: Ռումինիայում նոր ազգային-գյուղացիական կառավարությունը պաշտոնապես կազմակերպում է ֆաշիստական ջոկատներ, իտալական ջոկատների տիպով, «քաջերի գվարդիան», քաղաքի և գյուղի բուրժուազիայի զավակներից՝ ընդգեմ ներքին և արտաքին թըշնամիների: Լեհաստանում ֆաշիստական կազմակերպությունները միավորում են մոտ 500.000 մարդ: Այդ թվումն է նաև ԼՍԿ (Լեհական սոցիալիստական կուսակցություն) մարտական դրուժինաները, վորոնք հռչակված են դեմոնստրացիայի ժամանակ բանվորներին հրացանազարկ անելով:

Ստեղծելով և ամրացնելով այդ սև գվարդիան, բուրժուազիան գործադրում է բացարձակ սպիտակ

տեռոր՝ աշխատավորների դասակարգային հեղափոխական կազմակերպությունների դեմ, վորոնք դիմադրություն են ցույց տալիս պատերազմի պատրաստությունը:

Արյունարբու դահիճներից մեկը, Բուլղարիայի միսիստր-նախագահ Լյապչև 1928 թ. դեկտեմբերին լիտի կերպով հայտարարեց բանվոր յերիտասարդությունը, վորը յեկեւ եր ամիստիս պահանջելու նրանից. —

«Մինչև վոր վերջ չտաք՝ ԽՍՀՄ հետ պատերազմելու դեմ ազդեցիկային, սպիտակ տեռորը չենք վերջացնի»: Այդ խոսքերը տպագրվեցին ամբողջ աշխարհի բանվորական թերթերում:

Բուրժուազիան այլևս ամենևին չի պահպանում իր սեփական որենքները, խախտում է ժողովների, միությունների, մամուլի ազատությունը, պատգամավորների անձեռնմխելիությունը: Առանձին հալածանքների յեն յենթարկվում կոմկուսակցությունը, հեղափոխական պրոֆմիությունները, կոմսոմոլը: Ամեն մի որ լուր է ստացվում մասսայական ձերբակալությունների, թերթերի փակման, կազմակերպությունների ցրման մասին: Ֆրանսիայում ներկայումս մի քանի տարով բանտարկված են պատերազմի պատրաստության դեմ մղած պայքարի համար պատգամավորներ Անդրե Մարտի, Կարրո և ուրիշները: Ֆրանսիական «Հյուսիսիտե» թերթը հակապատերազմական հողվածներ զետեղելու համար տասնյակ դատական պրոցեսներ ունի: Գերմանիայում փակված է կոմկու-

սակցության որդան «Ռոտե Ֆանե», կասեցված է Կարմիր Ֆրոնտովիկների Միությունը. Լեհաստանում է Ռումինիայում սանձարձակ տեռոր է տիրում, մասնավոր Նորհրդային Միության սահմանակից շրջաններում: Բեսարաբիայում՝ սահմանամերձ շրջանում պաշարողական դրություն է հայտարարված: Արևմտյան Ուկրաինայում և Բելոռուսիայում բանտերը լցված են. ցրեցին, քարուքանդ արին վոչ միայն քաղաքական հեղափոխական կազմակերպություններն, այլև կուլտուրական-լուսավորական միություններ, կոոպերատիվներ և այլն: Այն գյուղացիներին, վորոնց հողերը գտնվում են նախկին ռուս-գերմանական ֆրոնտի շերտում, արգելված է հարթել համաշխարհային պատերազմի ժամանակից ֆնացած խրամատները: Լեհաստանում ախրանկան անխտոհելի անձանց ցուցակներ է կազմել, վորոնց պետք է ձերբակալել՝ պատերազմ հայտարարելու առաջին օրը: Այդ ցուցակներում մտցված են 100.000 մարդկանց անուններ:

Սպիտակ տեռորի ընդհանուր աճումը հաստատվում է հետևյալ տվյալներով. — 1928 թվին և 1929 թ. առաջին յերեք ամիսներին կապիտալ յերկրներում սպանվել են 229.274 հեղափոխականներ, վիրավորվել են 84.424 մարդ, մահվան պատիժ են ստացել 24.385 մ., ցմահ բանտարկության են դատապարտված 440 մ., 7.200 մարդել դատապարտված են բանտարկելության ու տաժանակիր աշխատանքի՝ ընդամենը 15.908 տարով: Իսկ յեթե այդ թվերը հա-

մեմատենք 1925 թ. հալածանքին վերաբերող թվերի հետ, կտեսնենք, վոր հեղափոխականների դեմ գործ դրվող հալածանքը աճել է 301 տոկոսով: Տեղորդ սաստկացել է վոչ միայն քանակով, այլև վորակով (սարսափելի ուժիւմ և այլն):

Բուրժուազիայի տեղորդ առանձին կատաղությամբ զարկում է հեղափոխական զինվորներին և նավաստիներին: Ըստ ֆրանսիական զինվորական մինիստրության պաշտոնական տվյալների, 1925 թ. Մարոկկոյի պատերազմի ժամանակ ռազմական դատարանները տաժանակիր աշխատանքների դատապարտեցին 1400 զինվորներին և մատրոսներին: Կլերվոյի տաժանակիր բանտում այժմ մոտ 900 զինվորական-պաշտոնյաներ են գտնվում, վորոնք մասնակցել են զորքում և նա-վատամիրդում յեղած ապստամբությանը, նաև 1927—1928 թ.թ. պահեստի զինվորների խլրտումներին: Պահեստի զինվորների մեջ տեղի ունեցած անկարգու-թյունների հետևանքով հրաման է տրված, ըստ վորի՝ պահեստի ամեն մի վաշտի համար նշանակվում է կազրի զորքերից կազմած հատուկ ջոկատ, վորի վրա դրվում են պոլիցեյական պարտականություններ: 1926 թվին Ռումինիայում հետևակ գնդի զինվորները հրաժարվեցին Բեսարաբիայի գյուղացիների դեմ դուրս գալ և վագոնների պատուհաններից դուրս ձգեցին իրենց հրացանները: Զինվորական բարձր իշխանու-թյան հրամանով այդ զինվորներից յուրաքանչյուր տասերորդը հրացանազարկ յեղավ, ընդամենը սպան-

վեցին 60 մարդ: 1928 թ. հոկտեմբերին Լեհաստանում արյունաշագող ընդհարումներ տեղի ունեցան նորա-կոչ զինվորների և պոլիցեյայի միջև, պոլիցեյան թրեր և ատրճանակներ գործադրեց: Լիտվայում 1928 թ. մարտին 5-րդ գնդի 300 զինվոր ձերբակալվեցին: Հու-նական բանտերում 1928 թ. փետրվարին գտնվում էին 250 զինվորներ և 323 մատրոսներ, վորոնք դատապարտված էին հեղափոխական գործնեյության համար:

Հրացանազարկ, տաժանակիր աշխատանք և բանտ, դաժան զիսցիպլինա — ահա այն մեթոդները, վոր բուրժուազիան գործադրում է նրա համար, վորպեսզի զորքը իր ձեռքին իբրև հլու-հպատակ գենը մնա:

Բուրժուազիան չի մոռացել պատերազմի այն տա-րիները, յերբ զորքերն ու մատրոսները բացարձակո-րեն համակրանք էին արտահայտում ռուսական հե-ղափոխությանը և հրաժարվում էին կռվել ռուս բան-վորների և գյուղացիների դեմ: Ահա թե ինչու բուր-ժուազիան ամեն միջոց գործ է դնում, վոր իր զորքը հեռու պահվի բոյլշևիկյան վարակից: Բայց այդ չի ոգնի, վորովհետև «բոյլշևիկյան բացիլը ընդունակ է նույնիսկ պատի միջով անցնելու»:

III. ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԿԱՐՈՒՐԻ ՁԵՐՆԵՐ

Նոր իմպերիալիստական պատերազմի պատրաստությանը և ԽՍՀՄ դեմ իմպերիալիստների նոր արշավանքի պատրաստությանը դիմադրում է բանվորների և գյուղացիների միջազգային կարմիր ֆրոնտը: Այդ շարժման գլուխ է կանգնած Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը:

Ամբողջ աշխարհում ներկայումս չկա վոչ մի յերկիր, նույնիսկ վոչ մի գաղութային ամենախուլ յերկիր, ուր լենինյան ուսմունքը կայուն, կոմունիստական գրուպպաների մեջ զոդված, հեղափոխական հետևողներ չունենար: Հենվելով մասսաների վրա, կոմսոմոյի և հեղափոխական պրոֆմիությունների հետ սոմոյի և հեղափոխական պրոֆմիությունների հետ ձեռք ձեռքի տված, կուսակցությունը ղեկավարում է պրոլետարիատի հակահարվածը լիտիացած բուրժուազիայի դեմ: Ժողովուրդների նոր սպանդանոց սարքելու իմպերիալիստների փորձին Կոմինտերնը հակադրում է հեղափոխական ապստամբության, կապիտալիզմը տապալելու համար քաղաքացիական պատերազմի լոզունգը:

Պրոլետարական մասսաների խորքերից ծագեցին և ընդարձակ գործնեյություն են ցույց տալիս աշխա-

տավորների մասսայական կազմակերպությունները, վորոնք համակված են հետևողական դասակարգային կուլի վոդով. — Յերիտասարդության Կոմունիստական Ինտերնացիոնալ, Պրոֆմիությունների կարմիր Ինտերնացիոնալ, Գյուղինտերն, Մուլը, Միջազգային Բանվորական Ոգնություն, Սպորտինտերն, Հակաիմպերիալիստական Լիգա, Ինվալիդների և պատերազմի նախկին մասնակիցների հեղափոխական միություն: Բուրժուազիայի ֆաշիստական միությունների դեմ մի շարք յերկրներում ծագեցին բանվորական ինքնապաշտպանության հզոր միություններ. — Գերմանիայում՝ կարմիր Ֆրոնտովիկների Միություն, վոր 200.000 անգամ ունի, և դրան կից կարմիր ծովագնացների «Յերիտասարդության կարմիր ֆրոնտ» և «Կանանց և աղջիկների կարմիր միություն»: Ֆրանսիայում գոյություն ունի հակաֆաշիստական գվարդիա, Չեխոսլովակիայում, Ավստրիայում և Շվեյցարիայում վերջերս ստեղծվեցին նույն տեսակ կազմակերպություններ: Անգլիայում վերջերս հիմնված է «Բանվորական Լեգիոն»: Այդ միությունների ծրագիրն է՝ բանվորական դեմոնստրացիաների և ժողովների պաշտպանություն ֆաշիստների հարձակումների դեմ, պայքար ֆաշիզմի դեմ, ձեռնարկություններում բուրժուազիայի և նրա ագենտների հայրենասիրական և պացիֆիստական պրոպագանդի մերկացում: Այդ միությունները հանդիսանում են վորպես կարմիր պրոլետարական գվարդիա,

վոր հարկավոր ըրպեյին պատրաստ ե հեղափոխության տրամադրության տակ զնեյու իրեն:

Ահա նրանց մարտական յերդումը:

«Յերբեք չմոռանալ, վոր համաշխարհային իմպերիալիզմը խորհրդային Միության դեմ պատերազմ ե պատրաստում, և վոր ամբողջ աշխարհի բանվոր դասակարգի ճակատագիրը անխզելի կերպով կապված ե խորհրդային Միության հետ:

Յերբեք չմոռանալ բանվոր դասակարգի տանջանքները համաշխարհային պատերազմի ժամանակ և սոց. դեմ. դավաճանությունը 1914 թ. ոգոստոսի 4-ին:

Միշտ կատարել բանվոր դասակարգի և սոցիալիզմի վերաբերմամբ հեղափոխական պարտքը և մնալ իբրև հեղափոխության զինվոր:

Պրոլետարական բոլոր կազմակերպություններում մնալ իբրև դասակարգային պայքարի անհաշտ իրագործիչ:

Իմպերիալիզմի ֆրոնտում և զորքում գործել միմիայն հեղափոխության ոգով:

Հեղափոխական պայքար մղել գերմանական բուրժուազիայի դասակարգային գերիշխությունը տապալելու համար:

Ամեն տեսակ միջոցներով պաշտպանել ռուսական և չինական հեղափոխությունը:

Միշտ և ամեն ժամանակ պայքարել խորհրդային Միության և համաշխարհային հաղթական հեղափոխության համար:

Մարտական այս յերդումն ընդունված ե գերմանական Կարմիր Ֆրոնտովիկներին համար, բայց դա նույնպես պայքարի խոստում ե նաև մյուս յերկրների մնացյալ միությունների համար: Իր շարքերում միավորելով վոչ միայն կոմունիստներին, այլև տասնյակ հազարավոր անկուսակցական և նույնիսկ սոցիալ-դեմոկրատ բանվորներին, նրանք ահարկու ուժ են ներկայացնում, վորը վճռական ժամին ասելու յե իր ազդու խոսքը: Գերմանական կառավարությունը այժմ հրաման ե արձակել Կարմիր Ֆրոնտովիկներին միությունը արգելելու: Սակայն պրոլետարական դասակարգային կազմակերպությունը խախտելու այդ փորձը զայրույթի ահագին բռնկում առաջ բերեց ամբողջ յերկրում: Կարմիր Ֆրոնտը գոյություն ե ունենալու՝ չնայած այդ արգելքի:

ՄԱՅԻՍԻ 1-Ի ԴԱՍԵՐԸ

Այս տարի լրացավ 40 տարին այն ուրից, յերբ առաջին անգամ տոնվեց մայիսի 1-ը:

Հետևելով իր հեղափոխական դասակարգային կազմակերպությունների կոչին, բոլոր յերկրների աշխատավորներն այս տարի մայիսի 1-ին դուրս յեկան այսպիսի լողունգներով. — Դիմադրել պատերազմի վտանգին, աշխատավարձի վրա կապիտալիստների սկսած զրոհին, աշխատանքի պայմանները վատթարացնելու նրանց փորձերին, ժողովների, միությունների,

մամուլի, գործադուլի ազատութիւնը խախտելու փորձերին, բողոքելով սաստկացող սպիտակ տեռորի դեմ, բանվորական շարժման հեղափոխական գործիչների դատական հալածանքների դեմ, պահանջելով քաղաքական բանտարկյալների ազատութիւնը և ֆաշիստական ու «դեմոկրատական» կառավարութիւնների հալածանքներից փախած քաղաքական եմիգրանտներին ոթեանի իրավունք:

Մայիսի մեկը հրապարակական դեմոնստրացիաներով և միտինգներով նշանակալից անելու բանվորական մասսաների վորոշումը արգելքի հանդիպեց վոչ միայն կապիտալիստների կողմից, այլև մի շարք յերկրներում պետական պաշտոններ գրավող սոցիալ-դեմոկրատների կողմից: Մայիսի մեկից դեռ շատ առաջ Լեհաստանում, Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Բալկաններում և այլ տեղերում բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարվեցին: Միմիայն Պարիզում մոտ 3000 մարդ ձերբակալվեցին, իսկ Վարշավայում 1000-ից ավելի: Մայիսի մեկին կապիտալիստական քաղաքների փողոցները իրենցից ներկայացնում էին զինված բանակատեղիներ, ուր շրջում էին գրահապատները պուլեմյոտներով, պոլիցեյական շոկատներ և զինվորների շարքեր: Յերթ կազմակերպելու փորձերին դիմավորեցին գնդակներով, սվիններով և ռետինե դազանակներով:

Բոլոր ժանդարմներից և պոլիցեյականներից ավելի աչքի ընկավ Բերլինի պոլիցեյապետ սոցիալ-դեմո-

կրատ Յերզիբել: Յերեք որ շարունակ Բերլինում հրացանազարկ էյին անում և զանակոծում բանվորներին, վորոնք դիմադրութիւն էյին ցույց տալիս պոլիցեյականներին և արիաբար կռվում էյին նրանց դեմ բարեկազների վրա՝ բանվորական արուարձաններում: Պոլիցեյական տեռորը չէր խնայում նույն իսկ կանանց և յերեսաներին: Տասնյակ սպանվածներ, հարյուրավոր վիրավորվածներ — ահա սոցիալ-ֆաշիստների մայիսմեկյան արյունաշագախ ջարդի հետեանքը: Վարշավայում և Լոձում բանվոր դեմոնստրանտներին գանակոծում էյին պոլիցեյականների հետ միասին նաև ԼՍԿ (լեհական սոցիալիստ. կուս.) մարտական զրուժինաները:

Այս տարվա մայիսմեկյան դեպքերից պրոլետարիատը հիմնավոր դաս կստանա, — վոր ի դեմս սոցիալ-դեմոկրատների նա գործ ունի վոչ միայն կեղծավոր դավաճանների, վոչ միայն բուրժուազիայի իդեյական կողմնակիցների, այլև նրա աւտիւմ, ֆաշիստներին հավասար դաշնակիցների հետ: Մայիսմեկյան ջարդը պարզ կերպով սպացուցեց ընդ. Ստալինի, դեռևս 1924 թ., ֆաշիզմի և սոցիալ-դեմոկրատիայի վերաբերյալ ասած խոսքերի ճշմարտութիւնը. —

«Ֆաշիզմը բուրժուազիայի մարտական կազմակերպութիւնն է, վոր հենվում է սոցիալ-դեմոկրատիայի աւտիւմ աջակցութեան վրա... Այդ կազմակերպութիւնները վոչ թե ժխտում, այլ լրացնում են իրար: Դրանք վոչ թե անտիպոզներ են, այլ շուխտակներ

են: Ֆաշիզմը չձևակերպված քաղաքական բլոկ է, վոր ծագել է իմպերիալիզմի յետպատերազմյան կրիզիսի պարագաներում և նշանակված է պրոլետարական հեղափոխության դեմ պայքար մղելու համար: (Ի. Ստալին. — Միջազգային դրուժյան առթիվ: «Կոմ. Ինտերնացիոնալ», 1924 թ. № 7):

Իրենց լիզերներն այդ դերը հաշվի կառնեն բանվորական մասսաները և ամենից առաջ սոցիալ-դեմոկրատ բանվորները: Մայիսի 1-ի դասերը նրանց համար զուր չեն անցնի:

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ՈՐԸ

Ոգոստոսի 4-ին, իմպերիալիստական պատերազմի տարեդարձի որը, II Ինտերնացիոնալը նոր խեղճատակութուն է պատրաստում: Սոցիալ-դեմոկրատիան չի կարող բոլորովին լուծյամբ անցնել համաշխարհային տասնևհինգամյակը այն սպանդանոցի, վորի համար նա պատասխանատու է բանվոր դասակարգի առաջ: Այդ որը սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունները ստորագրություններ են հավաքելու և դիմելու յեն Ազգերի Լիգային և կառավարություններին՝ պատերազմներից հրաժարվելու և զինավորումները կըրճատելու համար, և կեղծավոր ճառեր են արտասանելու:

Սոցիալ-ֆաշիստներն այդ դավաճան մանյովրին հակառակ, Կոմունիստական Իտերնացիոնալը, պրոֆմիությունների կարմիր Ինտերնացիոնալը և ուրիշ

հեղափոխական կազմակերպություններ ոգոստոսի 1-ին կազմակերպում են միասնական պրոլետարական ֆրոնտի մարտական որ — Միջազգային Կարմիր Որ:

Միջազգային Կարմիր Որի նպատակն է — հիշեցնել բուրժուազիային, վոր աշխատավոր մասսաները չեն մոռացել միլիոնավոր սպանված զոհերին և տանջանքների ու զրկանքների այն անհատակ ծովը՝ ուր նետված էր աշխատավոր մարդկությունը իմպերիալիստական սպանդանոցի չորս յերկար, արյունաշաղխա տարիների ընթացքում:

Վոչ թե բողոքներով, միջամտությամբ կամ բարեխոսությամբ՝ իշխող դասակարգի առաջ, այլ մասսաների հեղափոխական հզոր դիմադրությամբ է վոր խափանվելու յե իմպերիալիստների 1914 թվի ոգոստոսի 4-ի չարագուշակ վոճրի կրկնության փորձը:

Միջազգային Կարմիր Որը հայտարարվելու յե նոր պատերազմի հրկիզիչների և զրդիչների դեմ պայքարի ուժեղացումն, միահամուռ ցանկություն՝ հանդես գալու ԽՍՀՄ պաշտպանության համար, ազգային և գաղութային կեղեքման դեմ պայքարելու համար, ֆաշիզմի, սպիտակ տեռորի, անգութ բանտային ուժիմի դեմ, պատերազմի հեղափոխական-հակառակորդների վերաբերմամբ զործադրվող հալածանքների դեմ յելնելու համար:

Այդ որը, յերբ ԽՍՀՄ աշխատավորները՝ սահմանի վրայով կլսեն իրենց անդրսահմանյան յեղբայրների մարտական պրոլետարական վողջույնը և ԽՍՀՄ — մի-

Չազգային պրոլետարիատի հայրենիքը — իմպերիալիստների նոր հարձակման փորձերից պաշտպանելու խոստովմը, — մեր պատասխանը կլինի —

Բոլոր ուժերը նվիրել Հոկտեմբերի մեծ յերկրի ինքնապաշտպանությունն ու անտեսական զորությունը ամրացնելու համար: Աշխատել, աշխատել և աշխատել սոցիալիստական զորեղ շենքը կառուցելու համար՝ լենինյան կոմունիստական կոնսակցություն ղեկավարությունը, հաղթահարելով բոլոր դժվարությունները այն միևնույն թափով և վողեորությունը, վորով 1917 թվի Հոկտեմբերի որերին մենք գնում եյինք գրոհ տալու կապիտալիստական և կալվածատիրական Ռուսաստանի վրա:

Մեր զարգացման մեջ, մեր ամրացման մեջ և մեր անդրսահմանյան յեղբայրների մոտակա հաղթություն գրավականը, ամբողջ աշխարհում սոցիալական հեղափոխության հաղթանակի գրավականը:

Այդ խորը գիտակցությունը, վոր մեր աշխատանքը և մեր պայքարը կապված է ամբողջ աշխարհի կեղեքվածների և լլկվածների պայքարի հետ, կապիտալիզմի գերինների, կապիտալիստական տեռորի ու բռնության գոհերի յեղբայրական համակրանքի հետ, — ԽՍՀՄ աշխատավորները Միջազգային Կարմիր Ուրին ավելի ևս լայն կպարզեն իրենց Հոկտեմբերյան հաղթական զորշահները:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԸ ՅԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԱՇԻԶՄԸ

Խորհրդային Միության դեմ նյութվող պատերազմի անմիջական վտանգը Դաշնակցության համար բաց է արել գործողությունների նոր ասպարեզ: Դաշնակցության մարմիններն ու քաղաքական մամուլը հատկապես վերջին ամիսների ընթացքում բազմաթիվ անգամ քննություն են յենթարկել Խորհ. Հայաստանի դեմ պայքարելու գործնական հնարավորությունները: Խորհրդային Հայաստանի նկատմամբ Դաշնակցության ժամանակակից քաղաքականության այդ բոլոր վորոշումները կանխորոշում ու ամփոփում են քաղաքական պայքարի միջոցները, վորոնք թե միջազգային և թե «ազգային կյանքի» շրջանակում գործնական հողի վրա պիտի դնեն Խորհ. իշխանության տապալումն իմպերիալիստական պետությունների ինտերվենցիայի ճանապարհով: Դաշնակցությունն այսօր կրկին անգամ, ինչպես իր պատմական վողջ անցյալում, ջատագովում է ու հրահրում իմպերիալիստական պատերազմի ամեն մի ձեռնարկում:

Անհնար է, ասում է դաշնակցական մամուլը, տապալել Խորհ. Հայաստանը, հաստատել հայկական նացիոնալիզմի գերիշխանությունն, առանց պրոլետարական կարգերի լիակատար վոշնչացման: Այդ իսկ

պատճառով բոյլընդմը տապալելու իմպերիալիստական զինակցութեան ծրագիրը, Անգլիայի ղեկավարութեամբ յեվրոպական բաղանջան մի շարք պետութիւնների կոնվենցիաները, Ֆրանս-լեհական ռազմական գործողութիւնների բոլոր նախագծերն արժանացել են Դաշնակցութեան լիակատար հավանութեանը:

«Վոչ միայն Անգլիայի, այլև ամբողջ Արևմտյան Յեվրոպայի համար ստիպողական անհրաժեշտութիւն է դարձել այժմ միացյալ ճակատ կազմելու գործը բոյլընդմի դեմ, մի անգամ ընդմիջտ վերջ տալու համար նրա քայքայիչ դավերին աշխարհի ամեն կողմ: Յեվ վորովհետև դառն փորձը ցույց է տվել, վոր բացարձակապես անկարելի յե վերջ դնել բոյլընդմիջան դավերին, համաձայնութեան գալով բոյլընդմիկներին հետ, հետևաբար դրամատիրական Յեվրոպային ուրիշ բան չի մնում անելու, բայց յեթե միացնել իր ուժերը, մահացու հարված տալու համար Խորհրդային դավադիր իշխանութեան» — գրում է «Հայրենիքը»: Պարզ է. Դաշնակցութեան անցյալ և արդի քաղաքականութեան բնորոշ գիծը պատերազմի հեռանկարներն են՝ կապված «ազգային դատի լուծման» ծրագրի հետ: Դաշնակցութեանն ուրիշ բան չի մնում անել, յեթե վոչ կառչել բացառապես քաղաքական մի հիմնականի՝ հակախորհրդային պատերազմի հավանականութեանը:

Նրանց վողջ մամուլը յեղնելով այդ հիմնական կուրսից, ուշի-ուշով քննութեան է յենթարկում և փառաբանում գերմանացի զինվորական Հոֆմանի և Ֆինանսների ոլիգարխիայի ներկայացուցիչներ Ռեխբերգի ու Ֆոն Կյուլմանի պատերազմական գործողութիւնների բոլոր նախագծերը: Շատ ժամանակ չի անցել նույնպես այն ուրից, յերբ դաշնակցական լիդերները կովկասյան եմիգրացիայի անունից իրենց ծառայութիւնն առաջարկեցին լորդ Բիլկենհեդին, Չերչիլին և Զոնսոն Հիքսին, հակախորհրդային բոկի այդ յերեք պարագլուխներին:

Դաշնակցութիւնը նույնիսկ իր վրդովմունքն է հայտնում, վոր իմպերիալիստական պետութիւնները հակախորհրդային պատերազմի գործնական ծրագիրն անմտորեն վարագործում են Ազգերի Լիգայի և զինաթափման կոնֆերենցիայի ղեկավարացիաներով: «Հայրենիքը» մի խմբագրականով ցինիկորեն հետևյալ կերպ է արդարացնում համաշխարհային նոր ցնցումների իմպերիալիստական սպառազինումները:

«Յեվրոպական պետութիւնները պատերազմի կպատրաստվեն ինքնապաշտպանութեան սրբազան իրավունքին համար: Փաշիստ Խտալիան պատերազմի կպատրաստվի, ապահովելու համար խաղաղ դարգացումն աշխատավոր ժողովրդին, վոր մտած է փաշիստ ռեժիմի ստեղծած հիմնարկութեան մեջ՝ սինդիկալիզմի և ընկերութեանց միջո-

ցով: Այս բոլոր արդար նպատակներին համար կատարվող սպառնալիքները պետք է վոր ծափահարվեն իբրև արդար գործ»: («Հայրենիք», 5148):

Դաշնակցությունը մի կողմից արդարացնելով համաշխարհային կապիտալիզմի կազմակերպվող պատերազմի տենդագին նախապատրաստությունը, մյուս կողմից մամուլի միջոցով իմպերիալիստական պատերազմի շարժառիթների հասարակական բացատրությունը կամենում է հիմնավորել «Խորհ. Միության կողմից իմպերիալիզմի վզին փաթաթվող պատերազմի ցանկությամբ»: «Հայրենիքը» գրում է. «Բոլշևիզմը ծնունդ առավ պատերազմի շնորհիվ և նա կարող է իր գոյությունն ապահովել միմիայն հարատև պատերազմական պայմաններում»: Դեկավարվելով քաղաքական այս մոտիվներով՝ Դաշնակցությունն «իբրև արդար գործ» ծափահարելով Խորհրդային Միության նկատմամբ իմպերիալիզմի ինտերվենցիայի քաղաքականությունը, իր հերթին իբրև այդ քաղաքականության գործոններից մեկը, կամենում է գործնական հողի վրա դնել և արդարացնել այդ պրոցեսը: Այդ նպատակով նա մի շարք պաշտոնական հոդվածներով և ձեռնարկումներով առաջարկում է ժամանակավորապես հարթել կովկասյան քաղաքական եմիգրացիայի ներքին տարաձայնությունները, վորպեսզի համախորհրդային բլոկի աշխատանքներն ավելի արագ ընթացք ստանան: Ներկայումս կերենսկոս դեկավարությամբ Դաշնակցությունը, վրա-

ցական մենշևիկներն ու մուսավաթը մի հարկի տակ եսերական «Դնի» թերթի հրապարակած հակախորհրդային բլոկի թեզիսներն են քննում:

Յեւ այսպես, Դաշնակցությունն իմպերիալիզմի կողմից առաջադրված «հայ ազգային դատի» լուծումը սերտորեն կապում է իմպերիալիստական պատերազմի այն մոտակա հեռանկարների հետ, վոր ամբողջովին ուղղված է Խորհ. Միության և կապիտալիստական յերկրների բանվոր դասակարգի դեմ:

Մոտիկ անցյալից հայտնի յե, վոր կապիտալիզմի կողմից ծնունդ առած «հայկական հարցը» ամեն անգամ «իրական կշիռ ու արժեք» է ստացել այն դեպքում, յերբ իմպերիալիզմի պատերազմական այս կամ այն ձեռնարկումների համար անհրաժեշտ է յեղել դա: Հիշենք թեկուզ յեվրոպական դիպլոմատիայի կողմից «հայկական հարցի» քննության աշխուժացումը թյուրք-բալկանյան, ռուս-թյուրքական և վերջապես 1914 թ. իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ:

Այսօր ևս չի կարող չծափահարել և չմասնակցել իմպերիալիստական պատերազմի այն կուսակցությունը, վոր քառորդ դար շարունակ ապրել է յեվրոպական թագավորների, գեներալների և մինիստրների կողմից «իրագործվող» «ավտոնոմ Հայաստանի» ավանտյուրաններով: Հրաժարվել պատերազմից՝ նշանակում է հրաժարվել քաղաքական գոյության իրավունքից:

Ահա այն ճանապարհը, վորով պիտի գնա Դաշնակցությունը Խորհ. Միության դեմ պատրաստվող պա-

տերազմի մեջ, սակայն այս անգամ քաղաքանորեն կմախքացած և լայն հենարանից զուրկ: Դաշնակցությունն այս անգամ ել արդարացնում ու հավերժացնում է համաշխարհային այդ ջարդն ու ավերը, վոր կոչվում է իմպերիալիստական պատերազմ:

Ներկայումս վողջ բանվոր դասակարգը, նրա հեղափոխական կազմակերպությունները պատրաստվում են ոգոստոսի մասսայական կամպանիային՝ պատերազմի վտանգի դեմ: Կոմիսներնի դրոշակի տակ ծավալվող այդ համաշխարհային կամպանիան առաջադրում է մեզ մամուլի, մասսայական պրոպագանդի և ազդեցության միջոցով մասսաների առաջ պարզել և մերկացնել հայկական իրականության մեջ քառորդ դարից ավելի գործող բուրժուազիայի մարտական կուսակցության՝ Դաշնակցության պատմական կապն իմպերիալիզմի հետ, նրա ֆաշիստական եյությունը և հակահեղափոխական զործնեյությունը, Մուսսոլինիին և Պիլսուդսկուն դաշնակցած Դաշնակցության այսորվա մանյովրները:

Ոգոստոսի համաշխարհային հեղափոխական կամպանիան մեր լուրջ խորացրած իրենդոգիական պայքարի կամպանիան է ընդդեմ իմպերիալիստական բուրժուազիայի, ընդդեմ սոցիալ-ֆաշիզմի և ընդդեմ հայկական ֆաշիզմի:

(Ստորերգային Հայաստան, 3 հուլիս, 1929 թ.):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Եջ
ԱՌԱՋԱԲԱՆ	3
I. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ	
Վառուդի ռեմարանի վրա	7
Սպանությունը Սարայելոյում	9
«Հայրենիքը վսանգի մեջ է»	11
Սոցիալ-դեմոկրատների դավանաւորությունը	12
Բոլշեւիկ-լենինյանների ձայնը	15
Յեղբայրացում — բուններ — հեղափոխություններ	17
Արյան լեվ ավերումների հաշիվը	23
«Դեմոկրատիայի» հաղթանակը	27
Սակայն այս դեռ բոլորը չեն	31
II. ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԻ ՀԱՆԴԵՊ	
Իմպերիալիստների ներհակությունները	37
Ջինավորման տենդային մրցումն	43
Խիսական Թրոնս քնդդեմ ԽՍՀՄ	46
Բուրժուազիայի ավանգարդը	53
Թիկունքի վերաբերյալ հոգսեր	58
III. ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ	
Կարմիր Թրոնս	68
Խալիսի 1-ի դասերը	71
Խիզազգային Կարմիր Ուրբ	74
ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԸ ՅԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԱՇԻԶՄԸ	77

989

ՊԱՀԱՆՁԵՅԵՔ
ՄԵՐ ԳՐԱՅՈՒՅԱԿԸ, ՎՈՐ
ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ Ե ԶՐԻ.
ԴԻՄԵԼ՝ Москва, Никольская, 10.
ЦЕНТРИЗДАТ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0219637

10 400.

40. 485

А. В.
ВОЙНА ВОЙНЕ

На армянском языке.

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ С. С. С. Р.
Москва, центр, Никольская, 10.